ХУЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

48-дахи жэлээ гарана

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Советэй, Министрнүүдэй Советэй орган

№ 29 (13345)
1971 оной февралиин 4, четверг

Сэн 2 мүнгэн

Х. АСАД ГЭГШЭ Л. И. БРЕЖНЕВТЭЙ УУЛЗАБА

Сириин Араб Республикын партийно-правительственна делегацийе толгойлогшо, премьер-министр, оборонын министр, Араб социалис дэбжэлтын (ПАСВ) регионална саг зуурын хүтэлбэрилхы зургаанай гэшүүн, армиин генерал Х. Асад КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежневтэй февралиин 2-то уулзажа хөөрэлдэбэ.

Л. И. Брежнев Х. Асад хоёрой хоорондо болоһон хөөрэлдөөнэй үедэ уласхоорондын байдалай зарим асуудалнууд, тэрэшэлэн КПСС-эй ба ПАСВ-ай харилсаа холбоон тухай асуудалнууд зүбшэн хэлсэгдэбэ.

Үнэн зүрхэнэй, халуун оршон байдалда хөөрэлдөөн болобо.

Буряадай АССР-эй промышленностиин, транспортын, хэлхеэ холбооной, барилгын организацинуудай, худалдаа наймаанай, ниитын эдеэ хоолой ба хүн зониие ажаһуудалай талаар хангадаг эмхинүүдэй хүдэлмэрилэгшэдэй 1971 оной

СОЦИАЛИС УЯЛГАНУУД

Манай Эхэ ороной бүхы ажалшад шэгээр Буряадай республикын ажалшад табан жэлэй түсэбые гол даабаринуудые амжалтатайгаар дүүргэбэ. Промышленна продукци гаргаха табан жэлэй түсэб 1970 оной декабриин 11-дэ болзорһоонь урид дүүргэгдэжэ, промышленна продукци гаргалгын хэмжээн табан жэлэй үедэ 1,6 дахин ургаа. Тэрэнэй 81 процентнь ажалай бүтээсые дээшэлүүлһэнэй ашаар туйлагдаһан байна.

Республика дотор түсэблэлгын, экономическа талаар урмашуулгын шэнэ журмаар бүхы предприятинуудай 76 процентнь хүдэлөө. Тэдэ предприятинуудай худалдагдаһан бүхы продукциин процентые гаргаа, олзо доходой 89 процентые абаа.

Республикын предприятинуудта наука болон техникын туйлалтануудые үйлэдбэридэ нэбтэрүүлхэ ажалай эмхидхэлые һайжаруулха зорилготой хүдэлмэри эрхилээ. 200 автомат, хахад автомат линиин түхеэрэлгэ, шэнэ технологическа 150 хэрэглэгдэһэн, 306 шэнэ түхеэрэлгэ, наринжуулгын 47 мянган дурадхал үйлэдбэридэ нэбтэрүүлэгдэбэ.

Түсэбтэ табан жэлэй үедэ капитальна һомологолго 1 миллиард түхэриг болжо, тэрэнэй урдахи түсэбтэ табан жэлэй капитальна һомологолгоһоо 1,5 дахин ехэ боложо. 747 миллион түхэригэй гол фондынууд ашаглалгада үгтөө.

Прибор бүтээлгын завод, Холбооложо нээмэл аргаар шулуу нүүрһэ малтадаг, химическэ сэбэр известняк абаха карьернууд, Харанхын шанаржуулгын фабрика, силикатна хирпиисын заводууд, автомашина заһабарилгын Элхиин завод ашаглалгада үгтэһэн байна.

«Электромашина», «Теплоприбор», Улаан-Үдын судна бүтээлгын, Кировэй нэрэмжэтэ түмэр хэрэгсэлнүүдэй заводууд, нарин сэмбын фабрика болон бусад предприятинууд үндэһооро шэнэдхэгдэжэ хубилгагдаа.

Промышленностьда, түмэр замай транспортда, хүдөө ажахыда саашадаа электрижүүлхэ, промышленностиин горюдна, химическэ болон бусад һалбаринуудай түүхэй эдэй нөөсые үргэдхэхэ талаар хүдэлмэри ябуулагдаһан байна. Электро-дамжуулгын лини 5800 километр ута болоо, Слюдянка—Мысовая—Улаан-Үдэ, Улаан-Үдэ—Петровск-Забайкальска станци гэһэн түмэр замайнууд электрижүүлэгдээ.

Үнгэтэ ба шухаг металлнуудай, алтан, кварцева элһэн, барилгын материалнуудай шэнэ хэбтэшэнүүд олдожо, ашаглалгада бэлэдхэгдэнэ.

Промышленна предприятинуудай, транспортын, хэлхеэ холбооной, барилгын, худалдаа наймаанай, хүн зониие ажаһуудалай талаар хангалгын эмхинүүд В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойе, КПСС-эй XXIV съездые ажалай амжалтаар угтахын тула социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлээд, 1970 оной түсэбтэ даабаринуудые болзорһоонь урид дүүргэжэ шадаа. Промышленна продукци гаргалгын хэмжээн 1969 онтой сасуулбал, 10 процентһээ илүүгээр дээшэлээ. 7,3 мянган тонно цемент, 3,6 миллионһоо олон условно шифер, автомобильна 13 кран, 219 мянган түхэригэй прибор болон автоматизациин хэрэгсэл, 43 мянган метр хилгааһан бүд, 500 тонно угаагдаһан ноһон, 172 тонно малай тоһон, 619 мянган баанха консервэ түсэбһөө гадуур үйлэдбэрилэгдэбэ.

Барилга-хабсаралгын хүдэлмэриин түсэб 104 процент, гол фонднуудые ашаглалгада оруулха түсэб 103 процент дүүргэгдэбэ.

Гүрэнэй болон кооперативна худалдаа наймаанай розничнэ эд бараанай эрьесын түсэб 101,6 процент дүүргэгдэжэ, арадай хэрэглэдэг 8 миллион түхэригэй эд бараан түсэбһөө гадуур худалдагдаа. Хүн зониие ажаһуудалай талаар хангалгын хэмжээн 1969 оныхиһоо 18 процентээр ехэ болоо.

Колхоз, совхозуудта шефскэ туһаламжа хүргэгдэжэ, малай байра болон гэр байра барилгын 1 миллион 650 мянган түхэригэй ажал хэгдээ.

Тэхэ зуура, промышленностиин, транспортын, барилгын, ажаһуудалай талаар хангалгын болон худалдаа наймаанай предприятинуудай хүдэлмэридэ ноотой дутагдалнууд бии гэжэ бидэнэр тэмдэглэнэбди.

Республикын промышленна предприятинуудай 12 процентнь продукци худалдаха жэлэйнгээ түсэб дүүргээгүй. Тиигэжэ 10 миллион түхэригэй продукци дутуу үгтэһэн байна. Өөрынь үнэ сэнгые доошолуулха даалгабари дүүргэгдээгүй байжа, 3 миллион түхэриг оршодо ороогүй.

Республикын түмэр замшад ашаа зөөхэ талаар арадай ажахын хэрэгләмжые хүсэдөөр хангажа шадаагүй, 1969 онтой сасуулбал, ашаа шэрэхэ түхеэрэлгэнүүдээ ашаглаха талаар муу дүн харуулһан байна.

Мүн автомобильна транспортын хүдэлмэрилэгшэд машина техникээ ашаглалгада, техническэ талаар харууһалга эмхидхэлгэдэ ехэ дутагдалнуудые гаргана.

Худалдаа наймаанай зарим предприятинууд тогтоогдоһон гүрэнэй түсэбүүдые, абаһан социалис уялгануудаа дүүргэнэгүй, элбэг байһан эд бараа таһалдуулжа худалдаанда гаргана, хүн зониие хангаха культура багатай юм. Ниитын эдеэ хоолой предприятинуудта эдеэ хоол буйлуулгын шанар муу байһан зандаа.

Ажаһуудалай талаар хангалгын предприятинуудта кадрнуудай мэргэжэл дээшэлүүлхэ, хангалгын культурые һайжаруулха хүдэлмэри һулаар табигданхай. Тиигэжэ бүтээһэн хэрэгсэлнүүдэйнь шанар хүн зоной эрилтые үшөөл хангажа шаданагүй.

1970 ондо гэр байра, үхибүүдэй, һургуулиин наһа гүйсөөгүй үхибүүдэй эмхи зургаануудые ашаглалгада үгэхэ түсэб дүүргэгдээгүй, эдеэ хоолой, хүнгэн промышленностиин, элүүрые хамгаалха эмхинүүдэй барилгада һомологдоһон зөөри хүсэдөөр ашаглагдаагүй.

Түсэблэлгын, экономическа талаар урмашуулгын шэнэ гуримда ороһон промыленностиин, бусад һалбаринуудай хүдэлмэриин дутагдалнуудай гол шалтагаануудай нэгэниинь гэбэл, байһан арга боломжонуудаа бэдэрхэ, ашаглаха талаар, наука болон техникын, түрүү дүй дүршэлтэй туйлалтануудые үйлэдбэридөө нэбтэрүүлхэ, хүшэр хүндэ ба гар ажалай хүдэлмэриие оньһожоруулха ажалые һулаар ябуулһан ушар болоно.

Промышленностиин, транспортын, барилгын, хэлхеэ холбооной, худалдаа наймаанай, ажаһуудалай талаар хангалгын предприятинуудай хүдэлмэрилэгшэдэй зүгһөө ажалһаа гээгдэхэ, ажалдаа ерэхэгүй болон технологическа журам ба ниитын гуримые эбдэхэ ушарнууд предприятинуудай, мүн бүхы һалбаринуудай технико-экономическа ашаг үрые доошолуулна.

Үнгэрһэн түсэбтэ табан жэлэй, В. И. Ленинэй 100 жэлэй ойн—1970 оной хүдэлмэриин дүнгүүдые согсолжо, юһэдэхи түсэбтэ табан жэлэй түрүүшын жэлэй түсэбэй даалгабаринуудые бэелүүлжэ эхилхэдээ, КПСС-эй XXIV съездые амжалтатайгаар угталгын хүндэлэлдэ социалис мүрысөө дэлгэрүүлжэ, нөөсэ арга боломжонуудаа тооложо үзөөд, Буряадай АССР-эй промышленностиин, транспортын, хэлхеэ холбооной, барилгын, худалдаа наймаанай, ниитын эдеэ хоолой болон хүн зониие ажаһуудалай талаар хангалгын эмхинүүдэй хүдэлмэрилэгшэд 1971 ондо бэелүүлхэ иимэ социалис уялгануудые абаба гэбэл:

Промышленностиин талаар

Социалис мүрысөөе үргэнөөр дэлгэрүүлжэ, үйлэдбэриин хүсэнүүдые, үйлэдбэриин арга боломжонуудые хүсэдөөр хэрэглэжэ, ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ ба наукын, түрүү технологиин туйлалтануудые үйлэдбэридөө нэбтэрүүлһэнэй ашаар промышленна продукци үйлэдбэрилхэ, худалдаха жэлэй түсэбые болзорһоонь урид, декабриин 28-да дүүргээд, жэлэй дүүрэтэр 10 миллион түхэригһөө бага бэшэ продукци түсэбһөө гадуур үйлэдбэрилжэ, худалдаха. Тиихэдэ партиин съездын нээгдэхэ үдэр хүрэтэр 2 миллион түхэригэй продукци худалдажа, 1,2 миллион түхэригэй олзо доход түсэбһөө үлүүлэн абаха. 4 мянган тонно цемент, 150 мянган дүрбэлжэн метр сонхын шэл, 42,5 мянган кубометр модо, 12 мянган тонно шулуу нүүрһэ, 10 мянган метр ноһон бүд, 12 мянган будагдаагүй бүд, 500 тонно угаагдаһан ноһо, 450 мянган баанха консервэ болон бусад продукци түсэбһөө гадуур үйлэдбэрилхэ. Партиин съездын нээгдэхэ үдэр хүрэтэр 1000 тонно цемент, 5000 тонно шулуу нүүрһэ, 31 мянган кубическа метр модо, 1,5 миллион хэһэг шифер, 3000 метр ноһон бүд, 4000 мянган метр будагдаагүй бүд, 120 тонно угаагдаһан ноһо, 10 тонно колбасна эдеэ хоолой зүйл гэхэ мэтые түсэбһөө гадуур үйлэдбэрилэн гаргаха.

Ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ даабаринe 20 процентһээ бага бэшээр үлүүлэн дүүргэхэ.

750-һаа үсөөн бэшэ шэнэ түхеэрэлгэ тодхожо, ашаглалгада үгэхэ, ашаглагдажа байһан 96 түхеэрэлгэ шэнэдхэн заһабарилха, шэнэ технологическа 19 үйлэдбэри нэбтэрүүлхэ, 36 поточно, конвейернэ, тэрэ тоодо 11 хахад автомат лини ашаглаха.

Машина бүтээлгын, хүнгэн ба эдеэ хоолой промышленностиин предприятинуудта шэнэ 260 эд хэрэгсэл гаргадаг болохо.

Эмхидхэлэй-техническэ хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлжэ, НОТ-ой түсэбүүдые дүүргэжэ, жэл соо 2 миллион түхэригэй экономическа ашаг үрэ абаха.

КПСС-эй XXIV съездын нээгдэхэ үдэр болотор Наранай плавиково-шпатова хэбтэшые технико-экономическа талаар шэнжэлгые хэжэ дүүргэхэ.

1971 оной хоёрдохи кварталда кварцева элһэнэй Черемшанска хэбтэшые шэнжэлжэ дүүргээд, СССР-эй ГКЗ-гэй үмэнэ тэрэнэй нөөсые баримталан хамгаалха. 1971 ондо барилгын материалнуудай 4 хэбтэшые, бутархай алтанай, шулуу нүүрһэнэй хэбтэшые промышленна ашаглалгада үгэхэ.

Ой модоной промышленностиин предприятинуудта ПЛХ-3 гэжэ 8 хахад автомат лини, крантай 14 түхеэрэлгэ тодхохо.

Барилгын модо томоор багсалжа, хэрэглэгшэдтэнь эльгээхэ технологи ашаглаха, Байгал далай дээгүүр 600 мянган кубометр модо гэшүүһэтэйнь урдахуулжа асарха, 30 мянган кубометр технологическа зоргодоһо үйлэдбэрилхэ, 900 мянган кубометр модо урдахуулангүйгөөр, автомобильна ба түмэр замай транспортаар шэрэхэ.

540 тонноһоо бага бэшэ металл, 2000 тонно түлишын, тоһодолгын материал, 5000 тонно түлишэ, 8 миллион киловатт-час электрын элшэ хүсэ алмаха.

Үйлэдбэрилһэн хэрэгсэлнүүдэй шанарые һайжаруулха, республикын бүхы промышленна предприятинуудта гүрэнэй «Шанарай тэмдэг» гэһэн үнэмшэлгэдэ эдэ эд хэрэгсэлнүүдые бэлэдхэжэ табиха хүдэлмэри һайжаруулха. Машина бүтээлгын предприятинуудта дунда зэргээр 80 процент продукци голодоһогүйгөөр тушааха, цементын маркые 2 кг/см^2 тэмдэгтэ хүрэтэр дээшэлүүлхэ. сонхын шэлэй сортые 2 процентээр дээшэлүүлхэ, шулуу нүүрһэнэй үнэһые 0,1 процентээр хорооxo.

Үйлэдбэриин гол фонднуудые дүүрэнээр, ашаг ехэтэйгээр хэрэглэхэ, түхеэрэлгэнүүдэй ашаглагдасын коэффицентые ехэ болгохо ябадалые хангаха.

Кировэй нэрэмжэтэ заводой, макарон хэдэг, оёдолой фабриканууд болон бусад предприятинуудай үйлэдбэриин бүхы хүсые ашаглалгада оруулха.

Ухаалан зохёолгын, урлан наринжуулгын дурадхалнуудые үйлэдбэридэ нэбтэрүүлһэнэй ашаар жэл соо 6 миллионһоо бага бэшэ түхэригэй, тэрэ тоодо КПСС-эй XXIV съездын нээгдэхэ үдэр хүрэтэр—1,2 миллион түхэригэй алмалта хэхэ.

Научно-техническэ дэбжэлтые түргэдхэхэ хэрэгтэ инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдэй ухаалан зохёолгын эдэбхи үүсхэл дээшэлүүлхэ зорилгоор урлан наринжуулгада, ухаалан зохёолгын ажалда, техническэ болон патентнэ мэдээсэлэй шэнэ юумые, наукын болон түрүү дүй дүршэлэй туйлалтануудые нэбтэрүүлхэ хэрэгтэ бүхы мэргэжэлтэдые хабаадуулха.

Хүдэлмэришэн-залуушуулай һургуулинуудай, үдэшын, заочно институдууд ба техникумүүдэй һуралсалда 2 мянгаһаа үсөөн бэшэ хүниие хабаадуулха. 14 мянган хүдэлмэришэд, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдэй мэргэжэлые дээшэлүүлхэ.

Барилгын талаар

Барилга-хабсаралгын хүдэлмэриин жэлэй түсэбые декабриин 25-да, нэгэдэхи кварталай түсэбые—болзорһоонь урид, мартын 26-да дүүргэхэ.

КПСС-эй XXIV съездын нээгдэхэ үдэр болотор Шэнэ-Бэрээнэй механическа заводой инженерно-административна байшан, Улаан-Үдэ городой 19-дэхи кварталда 19-дэхи номерой гэр, БМДК болон Буркоопсоюзай 60 квартиратай, байшан, ВСУРП-ын, ОРС-ын столово, Загарай тосхоной универмаг ашаглалгада үгэхэ. Хүүргын түмэр зүйлнүүдые хэдэг заводой гол корпусые хабсаргалгын хүдэлмэри тушааха. 700 кубометр суглуулагдаха түмэр-бетон зүйлнүүдые түсэбһөө гадуур гаргаха.

1971 ондо Закаменск городто шанаржуулгын шэнэ фабрика, Улаан-Үдын аэропортдо самолёдой бууха, нниидэхэ талмайе, Онохойн модо болбосоруулгын комбинадай хюрөөгэй хибэдэһэ болбосоруулдаг цех, Улаан-Үдын кондитерскэ фабрика, ноһо угаадаг фабрика, ноһо угаадаг хоёр агрегат, уран һайханай хэрэгсэлнүүдэй фабрика, культурын институт, технологическа институдай лабораториин корпус, ВСЖД-гэй Улаан-Үдын отделениин Тальцидахи ашаа буулгаха барилгын түрүүшын ээлжээе, Сотниковой тепличнэ комбинат, Улаан-Үдын Железнодорожно районой универмаг ашаглалгада үгэхэ. Металлическа зүйлнүүдые хэдэг заводой түрүүшын ээлжээнэй барилгые, Гусиноозерскын ГРЭС-эй үйлэдбэриин гол барилгануудые барижа дүүргэхэ. Түсэбһөө үлүүлэн 3 мянган дүрбэлжэн метр талмайтай гэр барижа дүүргэхэ. Сентябриин 1 болотор 3700 һурагшадай һураха 6 һургуули ашаглалгада тушааха.

Сэлэнгын ЦКК-гай, Кабанскын галуунай фабрикын, Шэнэ-Бэрээнэй механическа заводой автомашинын кузов хэдэг цех, хүдөө ажахын машина бүтээлгын Улаан-Үдын заводой, Грязнухинска хирпиисын заводой шухала барилгануудые бариха. Эдеэ хоолой ба хүнгэн промышленностиин барилгануудай, хүн зониие ажаһуудалай талаар хангалгын, худалдаа наймаанай, ниитын эдеэ хоолой предприятинуудай, һургуулиин наһа гүйсөөгүй эмхи зургаануудай барилгада зорюулагдаһан капитальна һомололгые болзорһоонь урид хэрэглэхэ ябадалые хангаха.

Улаан-Үдын гэр барилгын комбинадые, «Бурятцелинстрой» трестын түбэй предприятиин, колхозууд хоорондын барилгын нэгэдэлэй болон СССР-эй Транспортна барилгын министерствын барилга-хабсаралгын поездын барилгын организацинуудай үйлэдбэриин предприятинуудые барилгада, шэнэдхэн байгуулгада зорюулагдаһан мүнгэн зөөри хүсэдөөр хэрэглэхэ.

9,5 мянган толгой эбэртэ бодо малай фермэ, 81 мянган толгой хонидой, 13,5 мянган гахайн, 40 мянган шубуудай байрануудые, жэлдээ 620 условно заһабарилга хэхэ шадалтай машинно-тракторна мастерскойнуудые республикын колхоз, совхозуудта барижа, ашаглалгада тушааха.

Даабариһаа гадуур 3 мянган кубометр хабсаргамал түмэр бетон, бетон зүйлнүүдые үйлэдбэрилэн гаргаха.

Ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ талаар хараалагдаһан даабарииe 20 процентээр үлүүлэн дүүргэхэ.

Алмалта, арьбалалта хэхэ гурим наринаар сахиһанай, барилгын материал ашагтайгаар хэрэглэһэнэй, барилгын болзор хорооһоной ба шанарыень һайжаруулһанай ашаар барилга-хабсаралгын хүдэлмэри хэхэ өөрын үнэ сэнгые түсэбөөр хараалагдаһанһаа 1,3 процентээр хямдаруулха. Барилга-хабсаралгын болон проектнэ хүдэлмэриин шанар һайжаруулха. Барилгануудай 80 процентһээ үсөөн бэшыень һайн, эрхим һайн шанартай гэһэн сэгнэлтэтэйгээр тушаадаг болохо.

Экономическа хүдэлмэри, кадрнуудай һуралсал һайжаруулһанай, материальна болон моральна урмашуулга зүбөөр хэрэглэһэнэй ашаар барилгын гол организацинуудай түсэблэлгын болон экономическа урмашуулгын шэнэ гуримда орохо бэлэдхэл хангаха.

Транспортын болон хэлхеэ холбооной талаар

Түмэр замай транспортаар ашаа буулгаха, ашаа тээхэ 1-дэхи кварталай түсэбые мартын 29-дэ дүүргэхэ.

Ашаанай эрьесын жэлэй даабариие 1971 оной декабриин 25-да, ашаа тээхэ түсэбые декабриин 28-да дүүргэхэ. Даабариһаа гадуур 52 мянган тонноһоо бага бэшэ ашаа шэрэхэ.

Поезднуудай участково болон техническэ ябасые 0,5 километр-часаар түргэдхэһэнэй, вагонуудта ашаа тээхэ, буулгаха ажалые нормын ёһоор хараалагдаһанһаа 0,3 часаар хорооһоной ашаар локомотивуудые ашаглаха даабариие сүүдхын дунда зэргээр 0,5 процентээр, вагонуудые—0,3 процентээр үлүүлэн дүүргэхэ.

Транспорт болон хэлхеэ холбооной талаар ажалай бүтээсые түсэбөөр хараалһанһаа 20 процентээр үлүүлэн дүүргэхэ.

Ашаа шэрэлгын өөрынь үнэ сэнгые нэгэ процентээр хямдаруулха, 100 мянган түхэригһөө бага бэшэ олзо доход даабариһаа гадуур абаха.

Ниитэ хэрэглэмжын автомобильна транспортаар ашаа шэрэхэ 1-дэхи кварталай даабариие мартын 30-да дүүргэхэ, түсэбһөө гадуур 10 мянган тонно ашаа, 125 мянган пассажирнуудые шэрэхэ. КПСС-эй XXIV съездын нээгдэхэ үдэр хүрэтэр урдань алмаһан горючи болон түрхилгын материал хэрэглэн ажаллаха.

Ашаа шэрэхэ жэлэй түсэбые декабриин 30-да, пассажирнуудые зөөхэ даабариие декабриин 28-да дүүргэхэ. Ашаа зөөлгын өөрынь үнэ сэнгые хямдаруулһанай ашаар даабариһаа гадуур 50 мянган түхэригэй олзо доход оруулха.

Агаарай транспортын талаар 1971 оной түрүүшын кварталай үйлэдбэриин гол даабаринуудые КПСС-эй XXIV съездын нээгдэхэ үдэр болотор дүүргэхэ, мартын 31-дэ урдань алмаһан түлишэ хэрэглэн ажаллаха.

Жэлэй түсэбые гол даабаринуудай талаар болзорһоонь урид, 1971 оной декабриин 27-до дүүргэхэ. Ниидэлгын ашаг үрын, мүн бүхы түхэлэй самолёдуудай коммерческэ ашаглалгын түсэбые 2 процентээр үлүүлхэ.

Ниидэлгэнүүдэй болон техническэ хангалгын өөрынь үнэ сэн хямдаруулһанай ашаар жэлэй туршада даабариһаа гадуур 100 мянган түхэригһөө бага бэшэ олзо доход оруулха.

Түмэр замай, автомобильна, агаарай транспортда пассажирнуудые хангадаг культура дээшэлүүлхэ.

Хэлхеэ холбооной предприятинууд олзо доход абаха түрүүшын кварталай даабариие мартын 30-да, жэлэй түсэбые 1971 оной декабриин 29-дэ дүүргэхэ, даабариһаа гадуур 80 мянган түхэригэй олзо доход оруулха.

1971 оной хугасаада хамта дээрээ 2000 номертой телефонно станцинуудые, тэрэ тоодо 700 номертойе Кабанскда, 300 номертойе Хурамхаанда барижа, ашаглалгада тушааха. Республикын 7 колхоз, совхозуудые үйлэдбэри доторой хэлхеэ холбоогоор хангаха.

Худалдаа наймаанай, ниитын эдеэ хоолой болон арад зоной ажаһуудалай эрилтэ хангаха талаар

Гүрэнэй болон эд хэрэглэгшэдэй наймаанай талаар эд бараанай эрьесын жэлэй түсэбые болзорһоонь урид, 1971 оной декабриин 29 болотор дүүргэхэ, арад зондо 5 миллион түхэригэй эд бараа даабариһаа гадуур худалдаха. Комиссионно ёһоор худалдажа абтадаг хүдөө ажахын продуктнуудые наймаалха түсэбые 1971 оной декабриин 27 болотор дүүргэхэ, 100 мянган түхэригэй хүдөө ажахын продуктнуудые даабариһаа гадуур худалдаха.

Ниитын эдеэ хоолой предприятинуудта өөһэдын продукци үйлэдбэрилгые 1971 ондо үнгэрһэн жэлэйхитэй сасуулхада, 8,7 процентээр ехэдхэхэ.

Үгтэһэн фондһоо гадуур оронойнгоо ондоо хизаар, областьнуудһаа 24 миллион түхэригэй, нютагайнгаа газарнуудһаа 3,2 миллион түхэригэй эд бараа худалдан абаха.

294 хүнэй ажаллаха 23 магазин, 1,5 мянган һууритай ниитын эдеэ хоолой 17 предприяти, 920 тонныи холодильник, 2500 тонныи овощехранилищи, сүүдхэдээ 30 тонно хилээмэ бариха завод 1971 оной туршада барижа, ашаглалгада тушааха, мүн хамта дээрэнь 8600 дүрбэлжэн метрээр складуудай талмай үргэдхэхэ.

Худалдаа наймаа наринжуулан һайжаруулха, культурыень дээшэлүүлхэ зорилгоор 64 магазиниие худалдан абагшадай хэрэгтэй зүйлнүүдээ өөһэдөө шэлэжэ абаха гуримда оруулха, эдэ магазинуудые элдэб янзын эд бараагаар хангажа байха.

Экономическа хүдэлмэри улам һайжаруулһанай, ажахын тоосоо бэхижүүлһэнэй, худалдаа наймаанай түрүү онол арга нэбтэрүүлһэнэй, мүн элдэб үлүү гаргаша усадхаһанай ашаар жэлэй дүүрэтэр 400 мянган түхэригэй олзо доход даабариһаа гадуур абаха.

Эд хэрэглэгшэдэй кооперациин талаар, мүн эд хэрэгсэл худалдан абалгын эрьесын талаар жэлэй түсэбые болзорһоонь 7 хоногоор уридшалан дүүргэхэ, даабариһаа гадуур 500 мянган түхэригэй хүдөө ажахын продукт болон эдеэ хоолой зүйлнүүдые худалдан абаха.

Эд бараанай розничнэ эрьесын 1971 оной түрүүшын кварталай түсэбые болзорһоонь хоёр хоногоор урндшалан дүүргэжэ, 1,2 миллион түхэригэй эд бараа даабариһаа гадуур наймаалха.

Хүн зоной эрилтэ хангаха министерствын талаар хангалга үзүүлхэ жэлэй түсэбые 1971 оной декабриин 29-дэ дүүргэхэ, даабариһаа гадуур 75 мянган түхэригэй хангалгын ажал хэхэ.

Ажаһуудалай эрилтэ хангаха 3 районно комбинат, хубсаһа угааха ба химическэ аргаар сэбэрлэхэ предприяти, тушаан абалгын ба ажаһуудалай эрилтэ хангаха 19 комплексно пунктнууд болон таһалгануудые ашаглалгада оруулха.

Городто үзүүлэгдэдэг хангалгын тоое 330-да, тэрэ тоодо хүдөө тосхондохи хангалгын тоое 170-да хүргэхэ.

Республикын арад зондо үзүүлдэг ажаһуудалай хангалгые, мүн шанарыень һайжаруулха, тэдэнэй дүүргэлтын болзорые хорооxo.

Хүдөө ажахыда шефскэ туһаламжа үзүүлхэ талаар

Оронойнгоо түрүү предприятинуудай үүсхэлые дэмжэн, запасной частьнуудые бэлдэхэ, хүдөө ажахын түхеэрэлгэ, детальнууд болон агрегадуудые бүтээхэ даабариие болзорһоонь урид дүүргэхэ, шубуунай мяха абалгые эрид дээшэлүүлхын тула, республикын колхоз, совхозуудта оньһожоруулгын хүдэлмэри хэхын тула малай байра бариха талаар шефскэ туһаламжаяа һайжаруулха. Заһабариин хүдэлмэри, электрижүүлгэ, үйлэдбэриие оньһожоруулха ба автомат аргаар зэбсэгжүүлхэ, мүн хүдөөгэй механизаторнуудые бэлдэхэ, һургаха хэрэгтэ туһаламжа үзүүлхэ, түрүү дүй дүршэлөө дамжуулан үгэхэ зорилгоор промышленна предприятинуудай һайн бэлэдхэлтэй мэргэжэлтэдые колхоз, совхозуудта саашадаашье эльгээжэ байха.

Москвагай, Ленинградай предприятинуудай коллективүүдэй үүсхэлые дэмжэжэ, 1971 оной апрелиин 17-до коммунис субботник үнгэргэхэ, тэрэ үедэ олоһон мүнгэн зөөриие, бүтээгдэһэн зүйлнүүдые шэнэ табан жэлэй жасада оруулха.

* * *

Нүхэд, промышленностиин, транспортын, барилгын, хэлхеэ холбооной, ажаһуудалай эрилтэ хангадаг, худалдаа наймаанай болон ниитын эдеэ хоолой предприятинуудай хүдэлмэришэд, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд! КПСС-эй XXIV съездые нэрэтэй түрэтэйгөөр угтаха гэһэн социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлэе, 9-дэхи табан жэлэй түрүүшын жэлэй гүрэнэй түсэбые болзорһоонь урид дүүргэе, Эхэ ороноймнай индустриальна хүсэ шадалые улам саашань хүгжөөхэ талаар КПСС-эй XXIV съездын директивэнүүдые бодото дээрэнь бэелүүлхын тула бүхы хүсэ шадалаа элсүүлэе.

Республикын дурсагдаһан һалбаринуудай хүдэлмэрилэгшэдэй республиканска зүблөөн дээрэ эдэ уялганууд баталагдан абтаа.

БОЛЗОРҺООНЬ УРИД

ЗАКАМЕНСК. (Телефоноор абтаба). Аймагай колхоз болон совхозууд шэнэ жэлэй түрүүшын үдэрнүүдтэ мяханай комбинадта адууһа мал олоор тушаажа байна. Эндэхи «Дружба» колхоз 144 толгой бодо мал, хэдэн арбаад адуу тушаагаа. Гүрэндэ тушааһан эбэртэ бодо малай толгой бүриин шэгнүүр дунда зэргээр 303 килограмм, адуун бүхэнэй шэгнүүр 319 килограмм болоһон байха юм. Тушаагдаһан малайнь 130 толгой тарган, дунда зэргын сэгнэлтэтэйгээр абтаа.

Эды шэнээн адууһа мал тушааһанайнгаа ашаар тус колхоз 1971 оной юһэдэхи табан жэлэй түрүүшын жэлэй нэгэдэхи хахадта гүрэндэ мяха худалдаха түсэбөө үлүүлэн дүүргэһэн байна. Хахад жэлэй түсэбһөө гадуур 50 центнер тарган мяхан тушаагдаа.

Колхозой гэшүүд шэнэ жэлэй ажалай түрүүшын амжалтые КПСС-эй ээлжээтэ XXIV съездэ зорюулна.

Манай корр.

Николай Дмитриевич Мясников Улаан-Үдын аймагай «Искра» колхоздо арбаад жэл соо механизатораар хүдэлмэрилнэ. Энэ нүхэр ажалдаа оролдосотой һайнаар хандажа, һайн дүн туйладаг юм. Үнгэрһэн жэлэй ургаса хуряалгын үедэ 433 гектар талмайн таряа хуряаһан байна. Мүнөө партиин съездын хүндэлэлэй мүрысөөндэ оролсожо, өөрынгөө тракторые һайнаар заһабарилхын тула оролдоно. ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Н. Д. Мясников.

З. ВЕСНИНАГАЙ фото.

Хөөрэлдөөнүүд дүүрэбэ

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежневэй, КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй Верховно Советэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. В. Подгорныйн, КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй Министрнүүдэй Советэй Түрүүлэгшэ А. Н. Косыгиной гэшүүн премьер-министр, оборонын министр ба Араб социалис дэбжэлтын гэдэг партиин регионална саг зуурын хүтэлбэрилхы зургаанай гэшүүн, армиин генерал Хафез Асад түрүүтэй Сириин Араб Республикын партийно-правительственна делегацитай Кремль соо хэһэн хөөрэлдөөн февралиин 2-то дүүрэбэ.

Хөөрэлдөөнүүд хани барисаанай, үнэн харилсаанай оршон байдалда үнгэрөө. Хөөрэлдөөнэй дүнгүүд тушаа хамтын коммюнике толилхо гэжэ хэлсэгдэбэ.

(ТАСС).

ПАРТИЙНА АЖАБАЙДАЛ

ЭМХИДХЭХЫ ҮҮРГЭНЬ ДЭЭШЭЛНЭ

КПСС-эй XXIV съездын хүндэлэлдэ дэлгэрhэн бүгэдэ арадай социалис мүрысөөндэ оролсоhон Улаан-Үдын аймагай «Авангард» колхозой гэшүүд наймадахи табан жэлэй hүүлшын жэлдэ оролдосотойгоор ажаллажа, муу бэшэ амжалта туйлаhан байна. Энээнэй ашаар тус колхозойхид хүдөө ажахын продуктнуудые үйлэдбэрилхэ, гүрэндэ худалдаха табан жэлэй түсэб болзорhоонь урид дүүргэжэ шадаа.

Урдахи табан жэлтэй сасуулбал, эндэ таряа хуряалга—17 процентээр, хартаабха—89, мяха абалга—33, hү—71, нооhо абалга 39 процентээр ехэ болонхой. Тэрэшэлэн эдеэ хоолой зүйлнүүдые гүрэндэ худалдалгань ургаа. Жэшээлхэдэ, үнгэрhэн табан жэлэй урда тээхидэ орбол, мяха—20 процент, ороохо—59, hүн—47 процент, хартаабха—4,5 дахин ехэ худалдагдаа.

Тиигэжэ «Авангард» колхозойхид КПСС-эй XXIII съездын, партиин Центральна Комитедэй удаадахи Пленумүүдэй шиидхэбэринүүдые дүүргэхэ талаар горитойхон алхам хэhэн байна.

Эдэ амжалтанууд миин лэ амарханаар туйлагдаа бэшэ юм. Энээнэй тулада бүхы колхознигуудынь үсэд нэтэрүүгээр ажаллаhан, хүсэ шадалаа, мэргэжэл шадабаряа гаргаhан байха. Ниитынгээ үйлэдбэриие хүгжөөхын түлөө колхознигуудай тэмсэлые колхозой партийна организаци, эндэхи коммунистнууд эмхидхэн толгойлжо ябана.

Үйлэдбэриин гол hалбаринуудта коммунистнууд ажаллажа, эрхим жэшээ харуулна. Тэдэнэр тарян, мал ажалай ашаг шэмэ дээшэлүүлхын түлөө социалис мүрысөө колхознигуудай дунда эмхидхэнэ.

Хэдэн жэшээ эндэ харуулалтай гэжэ hанагдана. Тус колхоздо hү үйлэдбэрилгэ хэдэн жэлдэ эгээл гээгдэнги байhан юм. Иимэ тулюур байдалай шалтагааниие колхозой партийна организаци гүнзэгыгөөр элируулжэ, hү haалиин фермэнүүдэй хүдэлмэрилэгшэдэй суглаан дээрэ табяа бэлэй. Гадна фермые даагшаар коммунист И. З. Грудининиие, hаалишанаар партиин гэшүүн Т. А. Андрееваe эльгээhэн байгаа. Мүн hаалишадай хүдэлмэриин эрхэ байдал hайжаруулха, малшадые материальна болон моральна талаар урмашуулха хэмжээнүүд хараалагдажа бэелүүлэгдэбэ.

Удааншье болонгүй эдэ хэмжээнүүд hайн үрэ дүн үгэжэ эхилбэ. Ажалай эмхидхэл Барыкинай фермэ дээрэ гуримшуулагдажа, малай хойноhоо харууhалга, эдеэлүүлгэ hайжарба. Тиигэжэ гансахан үнгэрhэн жэлэй туршада нэгэ үнеэн бүриhөө hү haалга дунда зэргээр 529 килограммаар дээшэлээ. Хамта дээрээ урзанда жэлэйхитэй сасуулбал, 922 центнер ехэ hүн haагдаа. Нэгэ үнеэн бүриhөө дунда зэргээр жэлэй хугасаада 2127 килограмм hүн haагдаhан болоно. Иимэ амжалта колхозой түүхэдэ түрүүшынхеэ туйлагдаба.

Эгээн эрхим амжалта hаалишан Анна Ивановна Балдакова туйлаа. Тэрэ даажа байhан үнеэн бүриhөө 2559 килограмм hү haажа, 120 түхэригэй үнэтэ шан, 137 түхэриг нэмэлтэ түлбэри абаа. Коммунистка Татьяна Алексеевна Андреева үнеэн бүриhөө 2380 килограмм hү haажа, түрүүшүүлэй зэргэдэ оронхой.

Эдэ үдэрнүүдтэ колхозой фермэ, отарануудаар, бригада болон участогуудаар үйлэдбэриин суглаанууд боложо, үнгэрhэн жэлэй дүнгүүд зүбшэн хэлсэгдэжэ, байгша оной зорилгонууд тодорхойлогдоо, КПСС-эй XXIV съездын хүндэлэлдэ шэнэ социалис уялганууд абтаа.

Жэшээлхэдэ, колхозой таряашад, механизаторнууд шэнэ табан жэлэй түрүүшын жэлдэ 31 мянган центнер ороохо (нёдондонойхиhоо 400 центнерээр ехэ), 9000 центнер хартаабха, 1600 центнер овощ үйлэдбэрилжэ, гүрэндэ 6000 центнер ороохо, 1000 центнер хартаабха, 1000 центнер овощ худалдаха гэжэ шиидэбэ.

Колхозой малшадайшье уялгань ехэ. Тэдэнэр 1740 центнер мяха, 7000 центнер hү, 160 центнер нооhо үйлэдбэрилхэ, үнеэн бүриhөө 2200 килограмм hү haаха зорилго урдаа табиба. Хонин бүриhөө 3800 грамм нооhо хайшалха уялгатай.

Эдэ зорилгонуудые бэелүүлхын түлөө колхозой партийна организаци (партбюрогой секретарь П. И. Ревцов) мүрысөө эмхидхэнэ. Мүнөө малшан, механизаторнууд тус тустаа өөрын уялгануудые абанхай. Фермэ, бригада, отаранuудта агитаторнууд томилогдоод, колхознигуудай дунда ойлгуулалжын хүдэлмэри ябуулна. Тэдэнэр арбан хоногтоо ажалайнь дүн гаргажа, малшад, механизаторнуудтай хөөрэлдэнэ.

Оролдосото ажалай үльгэр жэшээ олон коммунистнууд харуулна. Жэшээлхэдэ, КПСС-эй гэшүүн Иван Самсонович Черных гэгшын даадаг отарые хараад үзэе. Эндэ эмхи гуримтай, хонидынь тобир таргнууд. Мүнөө 450 гаран хурьгад абтаад, нэгэшье гарзагүйгөөр түлжүүлэгдэнэ. Үнгэрhэн жэлдэ энэ отарын хонишод зуун эхэ хонин бүриhөө 82 хурьга түлжүүлhэн байгаа. Байгша ондо абаhан уялгань: 100-haa 90 хурьга абаха, хонин бүриhөө 4 килограмм нооhо хайшалха.

Тэрэшэлэн ахалагша хонишон коммунист Иван Иванович Грудининай даадаг отара дээрэ түл абалга hайнаар эмхидхэгдэ[...] Мүнөө эндэ 400 гаран хур[...] абтаад байна. Аха дүү Марк, [...] хаил Щербаковтонтой ха[...] И. И. Грудинин эбтэй эетэ[...] хүдэлжэ, hайн амжалта туй[...] бшуу.

Эдэ болон бусад коммун[...] нууд ажал хүдэлмэриин бэрхэ[...] хидхэгшэд байhанаа бодотоор [...] руулна.

Зүгөөр колхозой партийна [...] ганизаци шэнэ табан жэлэй [...] рүүшын жэлэй эхиндэ туйла[...] жа байhан зарим тэды амжал[...] нуудаараа hанаагаа амарна[...] өөрынгөө болон бүхы комм[...] нистнуудайнгаа эмхидхэхы [...] гые бүри дээшэлүүлхын тү[...] оролдоно.

Коммунист хүн хаанашье [...] рүү зэргэдэ ябалсаха, аба[...] уялгануудаа дүүргэхын тү[...] тэмсэдэг байха ёhотой гэhэн [...] га эрилтэ колхозой партбюр[...] зүгhөө табигдана.

«Авангард» колхозойхид [...] лай шэнэ амжалтаар түрэл [...] тиингаа ээлжээтэ съездые [...] тахаар шиидэнхэй.

А. НАГАСЛАЕВ.

ПАРТИЙНА ХРОНИКО

ЭДЭБХИТЭДЭЙ hУРАЛСАЛ hАЙЖАРУУЛХА

Үнгэрhэн тоосоото hунгалтын суглаануудай үедэ партийна бюрогой комитедэй гэшүүдээр hунгагдаhан партийна эдэбхитэдэй hуралсал Хэжэнгын совхозой парткомой ямараар эмхидхэжэ байhан тухай асуудал КПСС-эй райкомой бюро дээрэ hаяхан зүбшэн хэлсэгдэбэ.

Партийна эдэбхитэдэй hуралсалда совхозой партком бага зэргэ анхаралаа табина гэжэ тэмдэглэгдэбэ. 1970 ондо отделениин партийна организацинуудай секретарьнарай хоёр семинар үнгэргэгдөө, тэрэшэлэн зүблөөн болоhон байна. Мүнөө партийна бюронуудай, парткомой гэшүүдээр үйлэдбэриин олон түрүүшүүл hунгагданхай. Тэдэнэр бодото ажалаараа бусад нүхэдтөө, партийнабэшэ хүдэлмэрилэгшэдтэ жэшээ харуулна.

Теэд эдэнэй эмхидхэхы, хүмүүжүүлхы үүргэ, харюусалга дээшэлүүлхэ талаар совхозой парткомой зүгhөө (секретариинь Б. Н. Жамбалов) үшөөл бага анхарагдана гэжэ бюро дээрэ тэмдэглэгдэбэ. Тэдэнэрэй hуралсалай түсэб байхагүй. Партбюрогой зарим гэшүүд өөhэдынгөө уялга, харюусалгые хүсэд мэдэнэгүй. Партийна организациин, отделениин шиидхэхэ шухала зорилгонууд тухай тэдэнэртэ мэдээсэгдэнэгүй. Партийна суглаанай үзэмжэдэ табигдаха асуудалнуудые бэлдэлгэдэ тэдэнэр үсөөнөөр хабаадуулагдана.

Эдэ болон бусад дутагдалнуудые дары усадхажа, партийна эдэбхитэдэй hуралсал эрид hайжаруулха эрилтэ КПСС-эй райкомой бюро совхозой парткомдо табиба.

Р. ЦЫМПИЛОВ.

ЗОРИЛГОЁ ТОДОРХОЙЛБО

hаяхан Хүрбын совхоздо hаалишадай суглаан болобо. Эндэ ажахын бүхы hаалишад сугларжа, үнгэрэгшэ жэлэйнгээ дүнгүүдые согсолоод, 1971 оной түсэбүүдые хараалаа.

Ажахын малшадай дунда дэлгэрhэн социалис мүрысөөндэ түрүүлhэн hаалишадта үнэтэ бэлэгүүд барюулагдаа. Тиигэжэ бэрхэ hаалишад Минера Мухаметзянова ВДНХ ошохо түлөөhэгүй путёвкоор, Дыжид Бадмаева амаралтын байшанда амарха путёвкоор шагнагдаhан байна.

Мүн лэ иимэ суглаан Анаагай совхоздо, Онинoборск hууринда болобо. Үнгэрэгшэ жэлэйнгээ дүнгүүдээр совхоз соогоо түрүүлhэн hаалишад Любовь Бородина, Доржиханда Дондокова, Нина Антонова болон бусад hаалишад үнэтэ бэлэгүүдтэ хүртөө. Эндэ сугларhан hаалишад ажахы дээрэхи дутуу дунданууда, гүйсэд хэрэглэгдээгүй арга боломжонуудаа зүбшэн хэлсээд, юhэдэхи табан жэлэй түрүүшын жэлдэ хамта дээрээ 8000 центнер hү haажа, 6300 центнерыень гүрэндөө тушааха социалис уялга абаба. Тиихэдэ hаалишан бүхэн туд тудтаа үнеэн бүриhөө 1700 килограммhаа доошо бэшэ hү абахаар хараалаанхай. Харин түрүү hаалишад Л. Бородина, Д. Дондокова, Н. Антонова гэгшэд үнеэн бүриhөө 2000 килограммhаа доошо бэшэ hү haахабди гэжэ уялга абаба.

Суглаанай түгэсхэлдэ Онинoборскын соёлой байшангай уран hайханай коллектив hонирхолтой концерт табижа, малшадые баясуулаа.

Б. ЛАЙДАПОВ.
Хориин аймаг.

МЕХАНИЗАТОР. УРГАСА. ШЭНЭ ТЕХНИКЭ

РЕДАКЦИДА БОЛОhОН ХӨӨРЭЛДӨӨН

Хүдөө ажахые хүгжөөхэ хэрэгтэ механизаторнууд гол үүргэ дүүргэнэ. Республикымнай колхоз, совхозуудта 8280 тракторист, комбайнер болон бусад механизаторнууд ажаллана. Энэмнай айхабтар ехэ хүсэн. Эдэнэрэйл хүсэл оролдолгоhоо, мэргэжэл шадабариhаа ороохо тариянай, үбhэ ногооной, тэжээлэй болон бусад ургамалнуудай ургаса дулдыдадаг байhаниинь мэдээжэ.

hүүлэй табан жэлдэ колхоз, совхозууднай шэнэ техникэ олоор абаhан байна. Тэрэнэй ашаар бии байгаа бүхы тракторнуудай 68 процентнь, комбайнуудай 66 процентнь шэнэлэгдээ.

Жэлhээ жэл бүри механизаторнууд мал ажалда олоороо хүдэлдэг боложо байнхай. Тиимэhээ механизаторнуудай үүргэ, харюусалгыень дээшэлүүлхэ, тэдэнэрые hургаха гээшэ мүнөө үедэ тон шухала зорилго болоно.

Эдэ бүгэдые хараада абажа, «Буряад үнэн», «Правда Бурятии» газетэнүүдэй редакцинууд hаяхан колхоз, совхозуудай тракторна бригадануудай бүлэг бригадирнуудые урижа, үнэн сэдьхэлhээ хөөрэлдэhэн байна. Энэ уулзалгада 27 бригадир, механизаторнууд хабаадажа, hанажа сэдьхэжэ ябаhан юумэнүүдээ хөөрэжэ үгөө. Эдэнэр Улаан-Үдэдэ гурбан hарын курсада hуралсажа байhан зон.

А. Е. ХАНАНОВ — Мухар-Шэбэрэй аймагай «Родина» колхозой тракторна бригадын бригадир.

— 1967 онhоо бригадираар ажалланаб. Эгээ баян ургаса 1968 ондо абтаа hэн. Тэрэ жэлдэ гектарай 19,6 центнер ороохо тарян абтаhан байна. Энээнhээ дутуугүй баян ургаса нёдондо—Ленинскэ ойн баярай жэлдэ гараа. Теэд ургаса хуряалгын үедэ сагай уларил бирагүй байжа, ороохо тарян яhала гээгдэhэн байха юм. Тиигэжэ гектарай дунда зэргээр 18,6 центнер тарян, тэрэ тоодо 21,3 центнер шэнисэ суглуулагдаа.

Энэмнай үшөөл бага гээшэ. Хэрбээ минеральна үтэгжүүлгэ хэрэглэдэг болоо haa, ургаса нилээд дээшэлхэ hэн. Теэд манай бригадада минеральна үтэгжүүлгэ хүртэдэггүй.

Тиигэбэшье жэл бүри гектарай 18—19 центнер тарян абтана гээшэ. Гансал 1969 ондо—ган гасуур болоhон жэлдэ ургасамнай энээнhээ доогуур байhан.

Ямар аргаар эды шэнээн ургаса абтанаб гэхэдэ, нэн түрүүн газараа hайнаар элдүүрилнэбди, 7 политой севооборот хэрэглэгдэнэ, hайн шанартай, сортовой үрэhэн таригдана гээшэ.

Бригадамнай 10 трактортай, тэрэ тоодо 8-ниинь гусенична. Теэд бүхы хүдэлмэреэ саг соонь хэжэ шаданагүйбди. Илангаяа таряа хуряалга унжагайржа, хоёр hара шахуу үргэлжэлнэ. Тракторнуудые хоёр халаанда, бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлгэхэ гэхэдэ механизаторнууд дуталдана. Трактористнуудые hургаха хэмжээнүүд абтажа байбашье, мүнөө сагай эрилтые хангажа үшөөл шаданагүй.

Асуудал: Таряа хуряалгые ямар аргаар үнгэргэбэл hайн гэжэ hананабта?

Харюу: Таряае шадаал haa бүхыдэнь амяарлан хуряабал дээрэ. Энэ ушарта хуурай тарян абтажа, гүрэндэ худалдахадашье олзотой. Мүн үрэhэ хүрэнгэдэ тэрэниие хэрэглэхэдэ hайн байдаг.

Асуудал: 1971 оной тарилгада хэр бэлдэнэт, ямар зорилго урдаа табинабта?

Харюу: Трактор, машинанууднай заhабарилагдажа дүүрэхэ дүтэлөө. Үрэhэн бэлэн. Механизаторнууд hургагдажа байна. Шэнэ табан жэлэй түрүүшын жэлдэ баян ургаса абаха зорилготойбди. Манда минеральна үтэгжүүлгэ хэрэгтэй байгаа.

Асуудал: Республикынгаа тракторна бригадын бригадирнуудта юу хэлэхэ хүсэлтэйбта?

Харюу: Шэнэ түхэлэй техникэ жэл бүри олоор абтана. Тиимэhээ колхоз, совхозуудай бригадирнууд бултадаа иимэ курсада hуража гараhай гэжэ хүсэнэб. Юуб гэхэдэ, эндэ нилээд олон юумэн ойлгогдоно. Зүгөөр энэ курсада шэнэ техникэ шудалха хэрэгтэ ехэ саг үгөө haань hайн байгаа.

В. М. ДЕМИН — Түнхэнэй аймагай «Сибиряк» колхозой тракторна бригадын бригадир.

— Механизатораар 17 жэл, бригадираар нэгэ жэл хүдэлөөд байнаб. Нёдондо гектар бүриhөө 13,1 центнер таряа хуряагаабди.

Бригадамнай 11 трактортай. Теэд тэдээндэ хэрэгтэй частьнуудые олохонь бэрхэтэй. «Сельхозтехникын» манай отделенидэ запчасть, цистернэ тон үсөөн байдаг.

Механизаторнуудай ажаhуудалай эрилтэ хангаха хэрэг Түнхэндэ бирагүй байна гэжэ сэхэ хэлэхэ хэрэгтэй. hаалишад, малшадта хэрэгтэй эд бараа худалдаха тушаа анхарагдаад лэ, механизаторнуудта костюмшье олохонь бэрхэтэй.

Колхоздомнай механизаторнууд баhал дуталдадаг. Илангаяа намарай паар хахалха үедэ тухашарнабди. Түнхэнэй СПТУ дүүргэhэн зарим хүбүүд Эрхүүгэй областьдо хүдэлхэеэ ябашана. Училищиин болон колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд найдамтай hайн хүнүүдые механизаторай hургуулида абаха асуудалые анхарнагүй бшуу. Залуу трактористнуудай дунда комсомолой организаци биратай хүдэлмэри ябуулнагүй.

Асуудал: Танай бригада малшадай ажал хүнгэлхэ, тэндэхи ажал ехэтэй хүдэлмэри оньhожоруулха талаар юу хэнэб?

Харюу: Малай фермэнүүдые оньhожоруулха тусхай хабсаргагшадай 2 бригада колхоздомнай бии.

В. Ф. ГНЕУШЕВ — Яруунын совхозой тракторист.

— Манай совхоз гүрэндөө мяха, hү үгэхэ гол шэглэлтэй юм. Тиимэhээ бидэнэр малда тэжээл бэлэдхэхэ, тэрэниие фермэнүүдтэ зөөхэ гол уялгатай байнабди.

Би 1955 он хүрэтэр «Электромашина» заводто хүдэлжэ байhан хүм. Тиигээд совхоздо туhалхаяа ошоод, тэндээ үлэшэhэн байнаб. Тиимэ алхам хэhэндээ баярлажа ябагшаб. Зарим хүнүүд хүдөө ажахы гэхэдэ айхаяа hанадаг. Эндэ айхаар юуншье байхагүй, ажаллажа ябахада хүхюуншье, урматайшье. Манай ажалладаг Хорго нютаг hүүлэй жэлнүүдтэ танигдахаяа болитороо хубилаа. Уhаар дулаасуулагдадаг шэнэ клуб hаяхан нээгдээ.

Совхоздомнай шадабаритай бэрхэ механизаторнууд олон. Механизатор Суранинай хүтэлбэрилдэг лугомелиоративна отряд hүүлэй жэлнүүдтэ ехэ юумэ хээ. Тиигэжэ үбhэ ногооной ургаса нилээд дээшэлүүлэгдээ. Эдэнэр 400 гектар сабшалан үндэhөөрнь hайжаруулhан байна. Зүгөөр үбhэ хуряаха техникэ дуталдана.

Совхоздомнай «С-100» түхэлэй трактор дуталдана. Тэрэниие хүлеэhээр үнинэйбди.

Механизаторнуудай дунда социалис мүрысөөн үргэнөөр дэлгэрнэ. Хабарай тарилгын, ургаса хуряалгын дүнгөөр түрүү бригадада мүнгэн шан, эрье хонидые үгэдэг заншалтай.

Тиигэбэшье совхоздомнай механизаторнууд дуталдана. Илангаяа хабарай тарилгын, ургаса хуряалгын үедэ трактор, комбайнда хүдэлжэ шадаха хүнүүдые ондоо ажалhаа сүлөөлжэ, тракторна бригаданuудта хүдэлхөөр эльгээдэг юм.

Асуудал: Курсада hурахаяа ерэhэндээ хэр байнат?

Харюу: Иимэ hуралсал заабол хэрэгтэй байна. Мүнөө үе сагта миил газар яажа хахалха тухай мэдэхэ бэшэ, мүн ямар сортын тарян байдаг бэ гэжэ ойлгохо хэрэгтэй. Манай нютагта эртэ хүйтэрдэг, шанга hалхин буудаг, саг үргэлжэ аадарладаг юм. Тиимэhээ бидэндэ хүйтэнhөө айхагүй, түргөөр эдеэшэдэг, hалхи, аадарhаа нугаржа унахагүй сортын тарян хэрэгтэй гэжэ ойлгооб. Юрэдөө hонирхолтой, ажалша зондо хэрэгтэй олон юумэн ойлгогдоно. hурахал хэрэгтэй.

Т. Д. КАЛАШНИКОВ — Мухар-Шэбэрэй аймагай «Заганский» колхозой тракторна бригадын бригадир.

— Бригадираар 1967 онhоо хүдэлнэб. Урдань энэ бригададаа тоо бүрндхэгшөөр ажаллаа hэм. Бригадамнай жэлдээ 1500-гаад гектар таряа, 300 гаран гектар кукуруза, мүн хартаабха, куузику, зелёнко таридаг. 15 трактортайбди, тэрэнэй 7-ниинь гусенична.

hүүлэй дүрбэн жэлдэ (1969 онhоо бэшэдэнь) бригадамнай гектарай 19—20 центнер таряа хуряажа байгаа. Үнгэрhэн жэлдэ дунда зэргээр гектар бүриhөө 20,3 центнер тарян абтаа. Нёдондо хартаабха, куузику hайнаар ургуулаабди. Гектар бүриhөө 126 центнер хартаабха суглуулагдаа hэн.

Элдүүрилдэг газарнай уhалагдадаггүй, hулашаг хара хүрьhэтэй юм. Тиимэшье haань, бригадамнай тогтууритай баян ургаса абадаг. 1967 онhоо хойшо «Таряалангаа hайнаар эрхилдэг бригада», мүн «Октябриин 50 жэлэй ойн нэрэмжэтэ бригада» гэhэн хүндэтэ солодо хүртэhэн байнабди.

Бригадымнай механизаторнууд газараа hайнаар хахалха, илангаяа эрхим шанартай паар бэлдэхэ гэжэ оролдонобди. Үрэhэ хүрэнгэмнай 2-дохи классайхиhаа доошо бэшэ шанартай байдаг. Манай бригада өөhэдынгөө, колхозойнгоо бусад бригаданuудые эрхим сортын, hайн шанартай үрэhөөр хангадаг, үшөө нилээд ехэ үрэhэ ондоо ажахынуудта худалдадаг.

Бригададамнай 9 политой севооборот баримтална. Самолёдоор хоро сасажа, тариянайнгаа буртаг ногоо үгы хэнэбди. Шэниисэмнай бүхыдөө сэбэр паар дээрэ, кукуруза тариhанай hүүлээр хахалагдаhан намарай эртын паар дээрэ таригдадаг. Кукуруза, хартаабха, куузику тариха газар наг шэбхээр, минеральнаар үтэгжүүлэгдэдэг.

Баян ургаса абаhанай, түсэбөө үлүүлhэнэй түлөө механизаторнууд hайса урмашуулагдана. Жэлдээ 3—5 мянган түхэриг нэмэлтэ түлөөhэ абадагбди. Үнгэрэгшэ жэлдэ 26 мянган центнер таряа хуряаха аад, 29 мянган центнер суглуулаа hэмди.

Дүршэл шадабари ехэтэй трактористнуудта хартаабха, куузику ургуулха даабари үгтэдэг.

Механизаторнуудай хэhэн хүдэлмэриин шанар нарииnaар шалгагдажа байдаг. Хабарай тарилгын, ургаса хуряалгын үедэ мүрысөөнэй дүн үдэр бүри согсологдодог юм. Ургаса хуряалгын дүнгөөр эрхимлэhэн механизаторнуудта 260 түхэриг хүрэтэр шан барюулагдадаг заншалтай болонхой.

Тиигэбэшье бүхы юумэмнай hайн гэхын аргагүй. Дутагдалнууд олон ушардаг. Мүнөө үедэ техникэ үшөөл дуталдана, илангаяа гусенична тракторнууд үсөөдэнэ. «ДТ-75» тракторта хэрэгтэй частьнууд хомор. Мүн механизаторнууд дуталдана. Дүршэл ехэтэй трактористнууд колесно тракторта хүдэлхэеэ гү, али ондоо ажалда ябашана. Энэ юун дээрэhээ болоноб гэхэдэ, үнинэй хүдэлжэ ябаhан механизаторнуудта анхарал багадана гэжэ hанагдана. Тэдэндэ курортдо ошожо, бэеэ аргалуулха путевко үгтэдэггүй. Мүнөө бригададамнай ехэнхидээ залуу трактористнууд ажаллана. Тэдэнэй дунда хүмүүжүүлгын хүдэлмэри hулаар ябуулагдана.

Колхоздомнай ороохо хатааха сушилканууд үгы юм. Энэмнай хура бороотой жэлдэ ажахынуудые нилээд бэрхэшээлтэй байдалда оруулна бшуу.

П. Л. АФАНАСЬЕВ — Улаан-Үдын аймагай «Искра» колхозой тракторна бригадын бригадир.

— Бригадираар хүдэлжэ эхилhээр үни болоогүйб. Урдань трактористаар, комбайнераар ажаллааб. Нёдондо бригадамнай гектар бүриhөө дунда зэргээр 12 центнер таряа хуряаhан байна.

Саашадаа ургасаяа ямар аргаар дээшэлүүлхэ тухай энэ курсада hураха үедөө нилээд юумэ ойлгожо абааб. Теэд колхоздомнай механизаторнууд дуталдажа, ехэ haад тойбо татана. Ургаса хуряалгын үедэ трактористнуудай комбайнда хүдэлхэеэ гарахада, намарай паар хахалха тракторнууд миин байдаг. Тэрэшэлэн мал ажалда хүдэлхэ механизаторнууд жэл ерэхэ бүри олон хэрэгтэй болоно.

Манай бригада фермэнүүдые оньhожоруулха хүдэлмэридэ али болохоор хабаададаг. Нёдондо нэгэ фермэдэ дүүжэн харгы тодхоhон байна.

Асуудал: Бригадынтнай ажалай журам хэр бэ, полевой стан бии гү?

Харюу: Бригададамнай шэрээд ябадаг дулаан будка бии. Трактористнууд, комбайнернууд тэндэ хонодог. Механизаторнуудай ажалай журам үшөөл hулашаг. Илангаяа залуушуулай журам хазагайруулха, шэнэ трактор гарhаа гаргаха ушар үзэгдөө.

Асуудал: Ямар ушарhаа ургаса бага байнаб?

Харюу: Манай таряалан бүхы дөө тооной хада уулын хажуу, майла газарта юм. Тиимэhээ жэл бүри газараа нэгэ тээшэнь хахалнабди. Энээнhээ ургаса ехэтэ дулдыдадаг.

Асуудал: Газарай хүрьhэ гүнзэгыгөөр элдүүрилдэг түхеэрэлгэ хэрэглэнэгүй гүт?

Харюу: Энээн тухай бодомжологдоогүй.

П. Е. ФИЛИППОВ — Захааминай аймагай Харацайн совхозой тракторна бригадын бригадир.

— Совхозой тогтоhонhоо хойшо бригадираар ажаллажа ябанаб. Хэрбээ урдань гектарай 8—8 центнер таряа абадаг байбал, мүнөө 12—13 центнер хуряанабди. Минеральна үтэгжүүлгэ хэрэглэhэн газарhаа бүри ехэ ургаса абтана. Бригадамнай 150 гектар уhалагдадаг сабшалантай. Тэндэhээ гектарай 13 центнерhээ дээшэ үбhэ хуряагаабди.

Совхознай трактор, машина заhабарилха мастерскойгүй юм. Тиимэhээ заhабарилгын хүдэлмэри тон бэрхэшээлтэйгээр үнгэрдэг байна.

Манай бригада 16 трактортай, 4 комбайнтай. Шэнэ табан жэлдэ техникэ үшөө абтаха. Илангаяа куузику рассадаар тариха, ургасыень хуряаха хүдэлмэриие оньhожоруулха хэрэгтэй.

Бригадамнай сабшалан hайжаруулха талаар ехэ хүдэлмэри хэнэ. Нёдондо эрмэгтэй түмэр шэрэжэ, дэгнүүл болдогуудые сэбэрлээ hэмди. Тиимэhээ энэ жэлдэ тэрэ газарай ногоое косилкаар сабшаха аргатай болохобди.

Эндэ «Сельхозтехникын» Захааминай отделениин мелиоративна отрядай хүдэлмэри тухай хэлэхэ хүсэлтэйб. Энэ отряд 1968 ондо манай совхоздо 35[...] тар шугы бурга[...] haa сэбэрлэhэн [...] Мүн 1969, 1970 о[...] та хүдэлөө. Ти[...] 130 гектар газара[...] гааhа үгы хэhэн [...] Теэд тэрэ газара[...] халха ёhотой аад[...] нөө хүрэтэр нэг[...] гектар элдүүрилэ[...]

Механизаторну[...] илангаяа үнинэй х[...] жэ ябаhан хүнүүдт[...] харал табигданагү[...] жэ нүхэр Ка[...]ников эндэ тон зүб [...]той. Манайшье совхоздо үнинэй [...] дэлжэ ябаhан механизатор[...] курортдо ошохо гү, али нют[...] гаража ябаха сүлөө заб бол[...]гүй. 1969 ондо механизатор[...]дай конкурс болоходо, манай [...]тористнууд эрхимлэжэ гар[...] юм. Тиигэжэ мүнгөөр, нэгэ п[...]коор шагнагдаа hэн. Мүнгэн [...]гаа хойто жэлынь арай [...] абаhан, путевкоёо мүнөөшье [...]тэр харанагүй. Энэ путевко «[...]топром» трест үгэхэ ёhотой [...]гаа. Мүрысөөндэ эрхимлэhэн[...]лөө манай нэгэ механиза[...] «Урал» мотоцикл худалдаха [...] тоол Захааминай аймгүйсэ[...] үни гаргаhан байна. Теэд тэр[...]шье абтанагүй. Ингэжэ хүнүү[...] урма зориг хухалжа болохогүй [...]жэ hанагдана.

И. М. СЕРЕБРЕННИКОВ — Бэшүүрэй аймагай Дзержинскэ нэрэмжэтэ совхозой тракторна бригадын бригадир.

— Колхоз, совхозуудта шэнэ техникэ ерэхэдээ, зарим олон юумэниинь дутуу байдаг. Жэшээнь, 1963 ондо үнеэ haаха шэнэ агрегат абтаа hэн. Теэд тэрэнэй зарим юумэниинь үгы байшоо. Тиимэhээ тэрэ тодхогдоошьегүй, миин хаягдаа. Мүнөө жэлдэ шэнэ сушилка абаhамнай, баhал дутуу байба. Зарим хубинуудынь бусад ажахынуудта гү, али бусад областьнуудта ябуулагдашана. Энээние гуримшуулхаар болоо.

Жэлhээ жэл бүри минеральна үтэгжүүлгэ ехээр [...]даг боложо байна. Зүгөөр тэрэнээ сэг[...]гүй гэхэ гү, али [...]гохогүй ябадал гар[...] Мүнөө юрын хүн [...]мент асараад, газа[...] бороодо хаяхагүй. [...] минеральна үтэгжү[...] асараад, дайралда[...]лэ газарта хаяжа[...]даг. Совхоздомнай [...]неральна үтэгжү[...] хадагалха склад [...] Үнгэрhэн намар Бэш[...]рэй «Сельхозтехн[...] нэгэдэлэй жолоош[...] автомашина минеральна үтэгжү[...]гэ миин талада хаяад яба[...] hэн.

Д. А. МИХАЙЛОВ — Баргажанай совхозой комплексно бригадын бригадир.

— Манай бригадада 5 трактор даалгагданхай. 150 гектар шэниисэ, 150 гектар обёос, 150 гектар кукуруза таринабди. Гадна бидэндэ эбэртэ бодо малай гүүртэнүүд, 12 отара даалгагданхай. Тиимэhээ бидэнэр барилгын модо, түлеэ залhа бэлэдхэхэhээ эхилээд, малаа тэжээлээр хангаха асуудал хүрэтэр шиидхэнэбди.

Үнгэрэгшэ жэлдэ гектарай 14 центнер шэниисэ, 180 центнер кукурузын ногоон набша хуряагдаа hэн. Хо[...] бүриhөө 3,3 килогр[...] нооhон хайшалаг[...] үнеэн бүриhөө 1[...] литр hүн haагдаа.

Бригадынгаа бо[...] байдал дээрэhээ х[...] хада, хонишодой [...]лай түлөөhэн я[...] hайн байна. Тиим[...] хүнүүд малшан бо[...] дуратай байдаг.

hүүлэй жэлнүү[...] манай совхоздо на[...] налхи хатааха та[...] ехэ хүдэлмэри хэгдээ. Тиигэбэ[...] энэ талаар арга боломжо [...]

Л. В. ШАМАРИН — Мухар-Шэбэрэй аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой тракторна бригадын бригадир.

— Ерэхэ табан жэлдэ ороохо тариянай ургасые гектарай 4-5 центнерээр дээшэлүүлхэ зорилго табигданхай. Энэ ехэ гүрэн түрын удха шанартай хэрэгые хүсэндэнь хүргэхын тула олон юумэ мэдэхэ, эрдэмэй туйлалтануудые ойлгохо болонобди. Теэд бодото дээрэнь хараад үзэхэдэ, тракторна бригадын бригадирнууд гол түлэб 3—7 классай эрдэмтэй байна. Тэрэ саанаа тэдэнэрэй олохониинь алибаа курсада hуралсаха дурагүй байдаг. Заримашуул эрдэм ба[...]тайдаа шалтаад, hурахаяа за[...] хуурдаг. Энээние буруу гэжэ [...]hананаб.

Маанадай мэдэхэгүй юум[...] олон. Жэшээнь, минеральна үт[...]жүүлгэ юунhээ бүридэдэг, ям[...] ушарта хэрэглэхэб гэжэ hайса [...]дэнэгүйбди. Тиимэhээ бидэн[...] бултадаа hураха, түргэн болзор[...] курса дүүргэжэ гараха ёhотойбд[...] Иимэ уряатайгаар республикынга[...] бүхы бригадирнуудта хандана б.

Энэ уулзалгада республикын Хүдөө ажахын министерствын главна инженер Л. Г. Андреев байлсажа, үгэ хэлээ.

* * *

Эндэ болоhон хөөрэлдөөнhөө хэдэн тобшолол хэмээр. **Нэгэдэхеэр,** тракторна бригадын бригадирнууд эрдэм мэдэрэлээ дээшэлүүлхэ хэрэгтэй гэжэ ойлгоhониинь hайшаалтай. Шэнэ табан жэлэй туршада республикымнай колхоз, совхозуудай тракторна бригадын бүхы бригадирнууд курсада hуража гараhай гэжэ hанагдана.

Хоёрдохёор, үгэ хэлэhэн хүн бүхэн механизаторнуудые олоор hургаха, тэдэндэ анхарал табиха тушаа тогтоо. Зүгөөр үгэ хэлэгшэд залуу механизаторнуудые хүмүүжүүлхэ, мэргэжэлыень дээшэлүүлхэ тухай юу хэжэ байhан тухайгаа дурдаагүй. Зорилго юуб гэхэдэ, үнинэй хүдэлжэ ябаhан механизаторнууд, аха нүхэд залуушуулаа дахуулан ябажа, тэдэндэ өөhэдынгөө баян дүй дүршэл дамжуулан үгэхэ, хамтын хэрэгэй түлөө үнэн сэхээр тэмсэжэ шадахаар хүмүүжүүлхэ уялгатай. Хойшодоо хүдөөгэй хүн бүхэндэ трактор, машинануудые жолоодожо шадаха эрилтэ табигдаха болоно. Тиимэhээ механизаторнуудай бүтэдэ ниитын hуралсал ажахы бүхэндэ эмхидхэхэ шухала. Эдэ бүгэдэ тракторна бригадын бригадирнуудай эдэбхи үүсхэлhээ дулдыдаха.

Гурбадахяар, жэлhээ жэл бүри ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ, халаан, үдэр бүхэндэ ехэ хүдэлмэри бүтээхэ эрилтэ табигдана. Энэ талаар жэшээ абамаар механизаторнууд аймаг, ажахы бүхэндэ бии. Имагтал тэдэнэй ажалай дүй дүршэлые бүгэдын шадабари болгохо хэрэгтэй.

Дурбэдэхеэр, ерэхэ хабарай тарилгада эрхимээр бэлдэхэ, КПСС-эй XXIV съездын нээгдэхэ үдэр хүрэтэр тарилгада хэрэглэгдэхэ бүхы техникэ, хэрэгсэлнүүдээ бэлэн болгохо эрилтэ табигдана. Энээние бэелүүлхэ арга боломжо бии. Юуб гэхэдэ, 1966 онойхигой жэшэбэл, республикын колхоз, совхозууд мүнөө хоёр дахин шахуу олон типовой мастерскинуудтай болоо. Тэндэхи станогуудай, бусад түхеэрэлгэнүүдэй то[...] олошороо.

Табадахяар, колхоз болон совхозуудай тракторна бригаданууд ма[...]лай фермэнүүдые оньhожоруул[...] хүдэлмэридэ hулаар хабаада[...] Энэ дутагдалаа усадхажа, шэ[...] табан жэлэй эхинhээ хойшо ма[...]шадай хүдэлмэриие хүнгэдхэхэ та[...]лаар хүдөөгэй механизатор бүхэ[...] оролдохо болоно.

Юhэдэхи табан жэлэй эхинд[...] КПСС-эй XXIV съездын боло[...] 1971 ондо республикымнай ко[...]хоз, совхозуудай тракторна бр[...]гада бүхэн баян ургаса абаha[...]

Б. ГЫЛЫКОВ.

ОРОД ХЭЛЭ ЗААЛГЫН АСУУДАЛААР ҮНГЭРГЭГДЭХЭЕЭ

БАЙҺАН НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА ЗҮБЛӨӨЕ УГТУУЛАН

ЭЛСЭХЭ ЮУМЭН ЛОН

ургуулинуудта ород хэлэ заал- асуудалаар республиканска н 1971 оной мартын 25— үнгэргэгдэхэ юм. Мүнөө тэрэнние угтуулан, бэлэд- горитойхон хүдэлмэри ргдана. Тэрээндэ багшанар эдэбхитэйгээр бэлдэнэ. онь, 1970 оной ноябрь, де- харануудта һургуулинууд- 1971 оной январь соо аймаа, городуудта тусхай науч- актическа конференцинүүд гэгдэжэ, ород хэлэнэй баг- р элдэб асуудалаар элидхэл- ые олоор хээ юм.

бүхы научно-практическа ренцинүүд ямар зорилго- м гэхэдэ, түрүү багшанарай ршэл согсолжо, тэрээнние дань нэбтэрүүлэн тарааха, хэлэ заалгын онол арга- е улам бүри һайжаруулха лнуудые зүбшэн хэлсэхэ н юм.

үнөө сагта ород хэлэнэй хэ- нүүдтэ, хүүгэдэй бэлэдхэл- ритойхон эрилтэ табигдадаг гэжэ мэдэнэбди. Шэнэ аммын бэелүүлэгдэжэ бай- сагта тиимэшье байха й ха юм даа.

дэхи классай программа харалл даа. Ород хэлэнэй нүүдые гаража байхадаа, зүб гын дүрим мэдээгүйдэ ар- Үгын бүридэл, үгэнүүдэй болодог арга, ород хэлэнэй ика, синтаксис—эдэ бүхы нуудурданайхида орходоо мма соо горитой һуури эг болоо. Тиихэдээ ород хэ- й хүби бүхэн хоорондоо тон холбоотойгоор шудалагдаха ой.

ентэй дашарамдуулан, баг- р, методистнар, ород хэлэ тые хинаха үүргэтэй инспек- нүүд шэнэ программын онсо ные һайса ойлгон хадууржа, эй эрилтые бэелүүлхын тү- олдоно ха юм.

дэхи классуудые пред- һуралсалда оруулхын тула ныын һургуулинуудта й ехэ бэлэдхэлэй хүдэлмэри лагдаа. Тэрэ тоодо ород хэлэ багшанаршье тусхай бэлэд- раа.

ич багшын түрэһэн үдэрые й бэлэгтэйгээр угтахын тү- лзэн, шэнэ онол аргануу- ажалдаа нэбтэрүүлһэн баг- ород хэлэнэй хэшээлэй хү- түүлхы удхые нилээн хур- н байха юм. Жэшээнь, н жэлэй ба дунда һургуу- дта «Революци эхитэй—ре- нида эсэс гэжэ байхагүй!» темээр найруулга бэшэгдэ- тусхай конкурс үнгэргэгдөө й. Олон һурагшад тэрэ най- нууд соогоо бүрилдэнги той, гүнзэгы этигэлтэй, ре- шида үнэн сэхэ байһанаа ха- аа..

үнөө сагта ород хэлэ һайнаар лан үзэхэ гээшэ алишье й хүндэ туһатай, гүн- удха шанартай. Ямаршье элтэй, ямаршье яһанай ород хэлэ шудалха дуратай наа харуулдаг.

эрэ хэлэгдэһэн бодолоо бу- һургуулинуудай жэшээ дээ- йлбарилхада болоно. Рес- ика доторнай ерээд эхин, н жэлэй гушаад, 58 дунда ад һургуулинууд тоологдодог. андань ород хэлэн эгээл ла. хүндэтэй предмедүүдэй болонхой.

уряад һургуулинуудта һураг- йнгаа түрэлхи хэлэнэй онсо нүүдые яһала мэдэхэ, тон бэлэдхэлтэй багшанар ород заадаг. 5—8-дахи классууд-та ород хэлэ заалгын программа, ном һудар, методическа туһаламжа жэл бүри олоор хэблэгдэдэг.

Ород хэлэ заахадаа шабинарта һайн бэлэдхэл үгэжэ шададаг багшанар республика доторнай олон даа. Эндэ З. Б. Галсановае, М. Б. Бадряковае (Түнхэнэй аймаг), Д. Д. Дугаровые (Хориин дунда һургуули) болон бусад олон нүхэдые тоолоожо болохо байгаа.

Түнхэнэй аймагай Горхоной дунда һургуулиин ород хэлэнэй багша З. Б. Галсанова шабинараа ород хэлэндэ дуратай болгохын тула ехэ юумэ хэдэг. Харуулан ойлгуулха, шабинарай гар гартань үгэхэ дидактическа материал элбэгээр бэлдэдэг. Ород хэлэнэй гоё һайхан шанарые үхибүүдтэ ойлгуулхын тула өөрөө гоёор уншаха, үгын үргэн удхые ябууд тайлбарилжа шадаха хэрэгтэй. Тиимэһээ багша хэшээл бүхэндөө нарин нягтаар бэлдэдэг. З. Б. Галсановагай хэшээлнүүдэй тон һонирхолтойгоор үнгэрдэг байһаниинь гайхалгүй.

Ород хэлэнэй багшанар юрэнхы дээрээ шабинарайнгаа хэлые хүгжөөхэ гэжэ оролдодог. Тэрэньшье ойлгосотой. Юуб гэхэдэ, ород хэлэ мэдэхэгүй һаа гү, али үгынь нөөсэ ахир байгаа һаа, багшынгаа хэлэһэн юумые хайшан гээд ойлгохоб даа?

Хэлэ хүгжөөлгын онол аргануудай нэгэниинь—бэшэлгын хүдэлмэри. Илангаяа зохёолго, найруулгын хүдэлмэри элбэгээр хэгдэхэ ёһотой. Буряад һургуулиин 5—6-дахи классуудай һурагшад ямар нэгэн найруулгын зүйлтэй упражненинүүдтэ дуратай байдаг.

Һурагшад найруулгын болон зохёолгын зүйлтэй юумэнүүдые бэшэхэдээ, ухаагаа гүйлгэжэ, хэрэгтэй үгэ, бүхэли үгүүлэл бэдэржэ, тааралдуулжа, зохилдуулжа һурана ха юм. Ахамад классуудта тиимэ хүдэлмэри бүришье олон янзын болодог.

Гэхэ зуура багшанар тиимэ хэшээлнүүдые түсэблэхэдөө, шабинарайнгаа наһые, хэр зэргэ ном уншадаг бэ гэжэ хараха ушартай.

Үзэл сурталай хүдэлмэриин үргэн далайсатайгаар ябуулагдадаг болоһон үе сагта олоной урда уран гоёор үгэ хэлэжэ шадаха гээшэ ехэ удха шанартай. В. И. Ленин агуу ехэ оратор байһан юм гэжэ мэдэнэбди. Теэд агуу ехэ багшын энэ шадабарие үхибүүдтэ багаар харуулна хабди. Энэ талаар миндаһан дээрэ буулгагдаһан үгэнүүдыень хүүгэдтэ шагнуулхаһаа гадна, үгэ хэлэхэдээ, тэрэнээ яажа бэлдэдэг байһыень (түсэб, конспект, ябууд хэгдэһэн тэмдэглэл г. м.) харуулха шухала һэн гэжэ һанагдана.

Һурагшадай аман үгэ үшөөл һанаһанда хүрэдэггүй. Олон һурагшад асуудалда харюусахадаа, үгэнүүдые һалаар хэрэглэдэг, зохилдоолдо, тааралдалда алдуу гаргадаг байха юм. Хэлэхэ гэһэн юумэеэ хойно хойноһоонь һубарюулан, тоб байса гаргажа бирадаггүй. Һурагшадай аман хөөрөөе һайжаруулха хүдэлмэри хизааргүй юм бэзэ. Олон багшанар яһала оролдодог, ехэ юумэ хэдэг. Теэд тэрэнииень хэншье шэнжэлдэггүй, һайн дүршэлые тараан нэбтэрүүлдэггүй.

Юрэдөө шиидхэхээр болоһон асуудалнууд олон. Болохоёо байһан конференциие угтуулан, ород хэлэнэй багшанар өөһэдынгөө дүршэл, һайн һайн туйлалта тухайдаа бэшэжэ, һанамжа дурадхалнуудаа хэблэлэй хуудаһанда хэлэхэ бэзэ гэжэ найдагдана.

И. АНГАРХАЕВА,
гэгээрэлэй министерствын инспектор.

Улаан-Үдын нарин сэмбын фабрикада дунда һургуули, профтехучилищи һаяхан дүүргэһэн олон залуушуул хүдэлдэг юм. Тэдэнэр өөрынгөө ажал хүдэлмэридэ оролдосотой һайнаар хандажа, аха нүхэдһөө зүбшөөл, туһаламжа абажа байдаг юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: фабрикын үнинэй хүдэлмэрилэгшэ Владимир Архипович Осипов залуу хүдэлмэришэдтэй хөөрэлдэжэ байна.

Д. БАЛДАНОВАЙ фото.

ЭРДЭМ БА ТЕХНИКЭДЭ ШЭНЭ ХАРГЫ ГАРГАГШАД

СССР-эй Гүрэнэй шангай лауреадуудта шан барюулагдаба

Эрдэмэй шэнэ харгы гаргаһан, шэнэ техникэ ухаалан зохёоһон хүнүүдэй зохёохы ажалынь үндэрөөр сэгнэгдэбэ. СССР-эй 1970 оной Гүрэнэй шангай лауреадуудай дипломууд, Хүндэлэлэй тэмдэгүүд Кремлиин Свердловско зал соо февралиин 2-то тэдэнэртэ барюулагдаба.

Дэлхэйн эрдэм наунада, мүн манай ороной арадай ажахын техническэ дэбжэлтэдэ тэдэнэй зохёохы ажалай угаа ехэ удха шанартай байһыень тэмдэглээд, СССР-эй Наукануудай академиин президент М. В. Келдыш эрдэм ба техникэдэ шэнэ үүсхэл гаргагшадые халуунаар амаршалба.

И. В. Курчатовай нэрэмжэтэ атомна энергиин институдай хэдэ хэдэн эрдэмтэд М. С. Иоффе түрүүтэй хүндэтэ шангуудые абаһан байна.

Совет археологическа наука хүгжөөлгэдэ хубитаяа ехээр оруулһан А. В. Арциховскиин хүтэлбэри доро ажаллаһан автарнуудта дипломууд болон Хүндэлэлэй тэмдэг барюулагдаба.

Океан далай шэнжэлдэг эрдэмтэд А. С. Саркисян, С. Г. Богуславский болон бусадта шангууд барюулагдаба.

Серпуховой асари томо протонно синхротрон ухаалан бүтээгшэд Ю. М. Адо, В. Ф. Кузьмин болон бусадта тэрэшэлэн шан барюулагдаба.

О. С. Бобкова түрүүтэй металлургнууд—эрдэмтэд болон мэргэжэлтэдтэ шан барюулагдаба.

Зэмэй эрхим протез ухаалан зохёоһонойнь түлөө конструкторнууд В. П. Попов-Ильин болон бусадта Гүрэнэй шангууд барюулагдаба.

Геологиин талаар эрдэмтэд М. К. Полшков, Л. А. Рябинкин болон бусад баһа шагнагдаһан байна.

Гүрэнэй шангай лауреадууд ажалыень үндэрөөр сэгнэһэнэй түлөө баяр баясхалангаа Парти, Правительствада элирхэйлэн мэдүүлбэ.

Министерствэнүүдэй, зургаануудай эрдэмтэдэй түлөөлэгшэд шан абагшадые үнэн зүрхэнһөө амаршалба.

(ТАСС).

ҺАЙХАН СЭДЬХЭЛ

Очерк

ДУЛААН үбэл боложо, малшадта ёһоор байна гэгдэдэгшье һаа, үдэшэ үтлөө янгинаад, жабарлаад абана бшуу. Муу барилтатай хүйтэн гэрнүүдэй углуу шанагаар бамбагар сэн хөөһэтэн ууралтажа, «эндэ һула, эндэ забһартай» гээд заанал гээшэ. Унажа ябаһан ульгам моридшье сэнтэжэ, хамарайнгаа мүльһэ шударжа унагааха юумэ хараашалан хатарна. Тала, тайгашье, бүхы юумэн нэтэ зүһэтэй—сагаан мүнгэн хашарһаар яларан, шэлэй үнгөөр, сэбэр агаараар хөөмэйлэгдэн, жабараар тоһорно. Үбэлэй сагай үзэсхэлэн гоё шэнжэ үглөөгүүр яагаа эли гээшэб! Эгээл иимэ үглөөгүүр Үльдэргынгөө «Коммунизм» колхозой зоотехник Эрдэни Цырендоржиевичтай хүнгэн машинадань һуулсаад, хонишодоор ябахаяа мордобобди. Ехэ хонидой түрэлгын халуун хаһада Бальжинимаевай бүхы һаналай хонишодтоо байһыень лаб тухайлнаб. Зоотехник Бальжинимаев хуушан машинынгаа залгалаатай жолоо өөрөө баринхай, таниһан харгыгаараа Үльдэргын жабар үгсэн табилуулна. Үшөө түргэн яба гэһэн шэнги эндэ тэндэһээмнай хүйтэн жабар «бургуйдана». Эрдэни Цырендоржиевич убайлнашьегүй, бээлэйгэе хажуудаа табижархинхай, үбсүү сэлинхэй, малшад тухайгаа хөөрэнэ:

— Цыбенова Дулма Чимитовна 300 гаран хурьгатай болобо. Почти хахад хонниё түрүүлээ. Нэгэшье аниһан юумэ үгы. Арбаад хонидынь эхирлэнхэй, резерв бии. Тэрээнтэй мүрысэдэг Цыдендамбатан 400-да дүтэлүүлээ. Дагбаев Цыдендамба баһал Цыбиковичтэй тэн тэрээ гүбисэлдэнэ.

— Дулма Чимитовна бэшэндээ гартажа, гээгдэжэ ябана гээшэ гү?

— Мүнөө юу мэдэгдэхэб? Хабарлэ, бай дээрээ ошохоодоо шалгарха бшуу. Уридажа эхилһэн морид шэнги бүлэгөөрөө ябана. Урда хойноо оролсохол байха. Гараха морин газарайнгаа тэнгһээ һүүл багаар түрүүлэн зурышагша гүбэ. Хэниинь илаха юм бэ? Булта бэрхэшүүл.

— Бидэ түрүүн Шобоодойн хурьгэнэйдэ ошохо гээ түбди?

— Үгы, түрүүн Дулмада.

— Теэд Чимитовнада ошохо һаа, юундэ Хонтиингоо зүүгээр шэглээбши? Баруугаар дүтэ бэшэ гү?

— Номтоевич, энэ намарай энээгүүр ябаагүй гээшэ гүт? Дулма Чимитовна аржагар шэнэ байрадаа зөөгөө бшуу. Хонтиингоо зүүгээр ошохоодо дүтэ болоо... Иигэжэ хөөрэлдэһөөр колхозойнгоо түрүү хонишодой нэгэн болохо Дулма Чимитовнагай газаа хүрэжэ ерэбэбди. Газаахи хашаа хорёонь сэбэр, гуримтай гээшэнь. Ута гэгшын хашаа, холбогдоһон олон хорёо. Залгалаатай шэнэ байшан, үһанай гэр. Булта аятай таарамжатайгаар табигданхай. Дулма Чимитовна хамта хүдэлдэг нүхэд Я. Банзарова Г. Китаев хоёртоёо хонидоо эдеэлүүлжэ, хүхүүлжэ ябаба. Хониной хорёо соо һубарилдан ороходомнай, хоёр хонин тэн тэрээ мүргэлдэжэ байба. Тэдэниие хараһан зоотехнигни:

— Энэ ушар таргандаа бухиндаһанай тэмдэг.

— Нооһониинь бүмбэгэр байна даа. Хахалбаряагүй.

— Хүшөө хүдэлгөөгүй.

Ахалагша хонишон Чимитовнада сэхэ ошожо, ажалша гарыень бариад, үглөөнэй шанга жабар, сэбэр агаарта шад улайжа, сэбэр дээрээ бүри сэбэр болошоһон шарайень харан:

— Хонидтнай дэлэнтэйгээр түрэжэ, хурьгадтнай тэнхээтэйгээр тэнжэжэ байна гү?—гэбэб.

— Мүнөө дээрээ һайн байнабди. Саашаашье юундэ муудахаб даа. Байра байдалнай ямар һайн гээшэб. Хоолшье бии.

— Шэнэ байратнай дулаан гү?

— Дулааншье гээшэнь аргагүй. Ужамшье. Ужамынь ютэгүй. Урда жэлнүүдтэ уйтан байратай али зэргэ зободог байгаа гээшэбибди. Хэдэн газар илгаха баатай болохош.

— Ажал хүнгэржэ үгөө гү?

— Тиигээ бэд даа. Хоёр дахин хүнгэрөө гэхэдэ алдуугүй. Эдэ — һая түрэһэн хонид. Эндэ түрэхэ хониднай гээшэ. Эндэ шадал багатай арбаад-хорёод хонид илгагдаад, һайн хоол эдижэ байна. Саг соонь эдэниие хаража шахаа, хүндөөгүй һаа, муудаһаар муудажа, эжэлээ хүсэхөө болихо,—гэжэ ахалагша хонишон отаратаяа танилсуулба.

Нарай хурьгадыень үзэхээ шэнэ байрадань ороходомнай, мэнэ һаяхан нэгэ хонин түрэжэрхёод, үнгэлэжэ байһан шаб шара хурьгаяа энхэрэн долёожо байба. Чимитовна манда хандажа:

— Хониноймни түрүү сагаагшан хурьгаар айлшадаа угтаал даа. Һайниие зүгнөө ха,—гэбэ.

— Тиимэл һаа һайн. Һанаашаартай болог. Ягаа шара хурьган гээшэб. Танаймнай хэшэг ехэ байна даа,—гэлдэнэбди.

Хэдэн хонид түрэхөө хэбтэнэ. Үнгэрэгшэ һүни түрэһэн арбаад хонин һанаа амар юумэнүүд хурьгадаа хүзүүн дороо хээд, хибэдэһээ хибэжэ хэбтэнэд. Сагаан тараг хоолдо орожо һагсайлдашаһан хурьгад ужам хорёо соо хүшууран, тангаршаан гүйлдэнэ. Хурьгадта эдихэ үбһэн, талхан, долёохо дабһан, ухаа уһан—хуу табяатай. Санитарна буланшье бии. Ужам һайн байраһаа гадна, хонишодой өөһэдынь тогтооһон журам ажалыень бүри хүнгэдхэлсэдэг гээд таахаар.

Хонишодой гэртэ сэбэр даа. Радио, ном, газетэ—хуу гуримтай. Дулма Чимитовна ороһоор электросамовар соо сай табиба. Эрдэни Цырендоржиевич саарһануудаа дэлгээн, ажаллажа оробо. Би стол дээрэ байһан хэдэн хабшаадһанай нэгые нээбэб. Энээн соо Чимитовнагай Хүндэлэлэй олон грамота, хэдэн зарлалда аймагай Соведэй депутат болон һунгагдаһан, хоёр дахин ВДНХ-да ошоһон, Ленин багшын 100 жэлэй ойн медаль абаһанай үнэмшэлгэнүүд. «Буряадай АССР-эй габьяата малшан» гэһэн нэрэ зэргын грамота гараба.

Дулма Чимитовнагай ажалайнь дүн аргагүй ехэ байна. Наймадахи табан жэлэй түсэб сүм дүүргээд, 624 хурьга, 24 центнер нооһо түсэбһөө үлүү колхоздоо оруулһан хүн гээшэл. Жэл бүри түл һайнаар абана. Тиимэ болонгүй яахаб. Үнгэрэгшэ жэл зууһаа 103 хурьга, 4 килограмм нооһо хонин бүриһөө абаа. Үнгэрэгшэ жэлэйхиһээ доошо бэшэ социалис уялга абаад, түрүү хонишод Цыдендамба Цыбеновичтэнээ мүрысөөндэ уряад, юһэдэхи табан жэлэй эхиндэ ябана гээшэ гээд, ханада хадаатай социалис уялга тээшэнь Эрдэни зоотехник хараадхина.

— Туршангүй одоол яахаб. Иимэ байра колхозойнгоо барюулжа үгэһэндэ ехэ урмашааб. Түрэл партиингаа XXIV съездые амжалтаар угтаха гэжэ үнэн сэдьхэлһээ оролдонобди. Съездын нээгдэхэ үдэр түл абалгымнай дүн гаргагдаад байха даа,—гээд Дулма Чимитовна баярлуулна.

Дуугаралсажа һуутарнай, Үльдэргын дунда һургуулиин 10-дахи классай һурагшад — 6 хүбүүд санаар хүрэжэ ерэбэ. Тэдэнэй дунда Дулмын ехэ хүбүүн Доржо бии. Дулма Чимитовна ухаа алдажа: «Хүбүүднай ерээ» гээд, бултыень сайлуулба. Тэдэ хүбүүд ажалдань хамһалсаха хүсэлтэй һэн ха. Хэхэ ажалшье үгы байгаа. Һониниинь дуулаад, булта гаража, хотон соонь үбһэ зөөлсэхэеэ ошобод. Дулма ехэ энэрхыгээр эдэ хүбүүдэй хойноһоо харана..

— Ехэл бэрхэ хүбүүд даа. 5-дахи классһаа эхилээд отарадам туһалаа юм. Минии нюдэн дээрэ томонууд болоно, ажалда дүршэжэ, эрдэм номдо һуража ябана. Шэбхэсэ арилгахадам жэл бүри туһалдаг. Һайндэртэ амаршалжа баярлуулдаг, олоороо ерээд, наада табидаг. Ленин багшын ойгоор бэлэглэһэн үнэтэ бэлэгыень ходо абажа ябанаб,—гээд баруун ханада хадаатай, шэллэһэн гоё раматай Ленинэй Сибирьтэ Н. К. Крупскаятай байһан зураг зааба.

— Найдабаритай шефтнай ха юм. Баян дүршэлөө эдэ залуушуулдаа дамжуулыт.

— Ажалда дуратай юм. Үбһэнэй үедэ ямар ехэ туһа хэнэ гээшэб. Классайнь ударидагша, эдэниие мүн 5-дахи классһаа абажа ябаһан республикымнай габьяата багша Долгорма Дондоковна өөрөө ерэлсэдэг.

Машинаар уһа шэрэдэг Осип Иванович уһаяа шэрээд гүйлгэжэ ерэхэдээ, үнгэрэгшэ үдэрэй почто асарба. Хэдэн газетэ, нэгэ журналтай хамта хоёр бэшэг байба. Олоной эхэ Дулмамнай «үхибүүдһээм ерээ» гэжэ баярлаад, бэшэгээ задалжа уншаба. Нэгэ бэшэгынь үнгэрэгшэ жэл Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институт дүүргээд ажаллажа байһан Галина басаганһаань байба. Нүгөөдэнь Улаан-Үдын нэгэдэхи интернат һургуулиин 5-дахи классай ударидагшаһаа байжа, Жибзима басаганайнь һайн һурадаг, журамтай ябадаг тухай бэшэжэ, амаршалһан байба. Эдэ бэшэгүүд эхын баярые улам халяаба.

— Үхибүүдни гүрэнэй туһаламжаар зобохые үзэнгүй ехэнүүд болоожо ябана даа. Ехэ басаган институт дүүргээ, хоёрдохи басаган Дабажат медучилищида һурана. Хүбүүн Доржо 10-дахи класста, Баяр дүүнь 8 класста. Экзамен барижа, һургуули дүүргэхэ хоёр һурагшадтайб. Эгээл бага Жаргалнай бэлэдхэлэй класста ороо. Булта, долоолуулан һургуулиинхид. 1965 ондо нүхэрэйнгөө наһа барахада, 7 сурба үхибүүдтэй эхэнэр үлөөд байхада, хүндэшэг байгаа һэн даа. Теэд мүнөө муугаа мартаабди. Үрэтэ хүн өөдэлхэ гэжэ өнэ ха юм. Колхоз, гүрэнэйнгөө харалсаһан, үргэлсэһыень һанахадаа, хүүгэдтэеэ булта һайнаар хүдэлжэ, ашыень ажалаараа харюулһайбди гэжэл оролдогшоб,—гэбэ.

— Мүнөө хэды ехэ хонитой гээшэбта?

— 603, булта түрэхэ. Үнгэрэгшэ жэлэйхиһээ үлүү хурьга, нооһо абаха һанаан бии, ажалаар бүтэнэ бэзэ. Тэдэл хониднай ха юм. Хоол бии, байра һайн. Доошоо орохо шалтагаан үгы шэнги.

— Хонидтнай һайн байна даа. Зундаа һайнаар хараһан, таргалуулһантнай харагдаад байна,—гээд зоотехнигэй ажаглаһанаа хэлэхэдэнь, Дулма бэеэ магтуулхаа зайлуулан:

— Анхандаа һайн зуһагууд байгаа ха юм. Энэмнай 4 жэлэй саана түлгэ байхадань Дашабал баабайһаа тушаажа абаһан ехэ хонид шуу. Дашабал баабай хурьган байхадань абаад, ямар һайнаар бэелүүлээ, ямар һайн түлгэнүүдые намда тушаагаа гээшэ һэм. Тэрэ үбгэндэ би ходол һайниие хүсэжэ ябагшаб,—гэхэдэнь, үнгэрэгшэ хабар Дашабал баабайе урижа, хүндэлжэ, һайниие хүргөөд, Дулма Чимитовна торгон самса үмдэхүүлээ гэжэ дуулаһанаа гэнтэ һанааб.

Иигэжэ түрүү хонишонойдо һайн үгэнүүдые дуулажа һуухада ехэл зохид байгаа һэн. Баярлахааршье, сэдьхэл уярхааршье, ухаа абахааршье байгаа. Хамта хүдэлдэг нүхэдэйнгөө, хүдөө ажалай мэргэжэлтэдэй, бригадирайнтаа һайн талые олоод лэ магтана. Хүнэй туһалһые мартадаггүй, ямар һайхан сэдьхэл гээшэб. Иимэ хүнтэй хамта хүдэлхэдэ ямар хүнтэн бэ гэһэн һаналда абтаад һуухадаа, хоёр гү, али гурбан жэлэй саана Дулма Чимитовнагай ажал тушаа республикын нэгэ түлөөлэгшын хэлэһэн үгэ тодоор һанагдашаба. Тэрэ хүн иигэжэ хэлэһэн байгаа: «Һайн малшанда орохо до ажалыньшье һайн, үгэньшье һайхан байдаг» гээ һэн. Ягаа хёрхоор ажаглажа, сэсэн үгэ хэлээ гээшэб гэжэ мүнөө ойлгобоб. Эндэ ерэһэндээ ехэ баяртай, олон юумэ ойлгожо, Дулма Чимитовнагай һайхан сэдьхэл, даруу зан, сэсэн үгэ хүндэлжэ мордоо бэлэйбди.

Цокто НОМТОЕВ,
«Коммунизм» колхозой хүндэтэ гэшүүн.

Яруна.

Байгша ондо Улаан-Үдын «Горзеленстройн» коллектив нэгэ миллион 300 мянган элдэб янзын сэсэгүүдые тариха юм. Гадна нёдондо жэл Москва хотоһоо асарагдаһан «Ремонтантная гвоздика» гэжэ сэсэг таригдаха байна. ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Улаан-Үдын «Горзеленстройн» теплицын комбинат харуулагдана.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

СОЁЛШОД—МАЛШАДТА

Дуу хүгжэм, хатар наадан

Тэрэ үдэшэ Наридхада үнэхөөрөөшье хүлгөөтэй байгдаба. һаалишад, малшад бүгэдөөрөн улаан буландаа сугларанхай, ямаршьеб даа жэгтэй һонин юумэнэй болохые хүлеэһэн янзатай һууха юм.

— Һүүлэй үедэ эндэмнай концерт ходо табигдажа захалаа. Энхэни гоё буряад дуу шагнажа, уян нугархай хатар хаража һуухада, хэды шэнээн зохид гээшэб,—гэжэ наһатайшаг малшан нажуудахидаа хандаба.

— Юу хэлээ гээшэбши. юрэдөө. Нарһатымнай дунда һургуулиин үхибүүд маанадаа одоол бэясуулна ха юм,—гэбэ нүгөөдэнь.

Малшадай хөөрэлдэхэ үедэ нэгэ эхэнэр урдань гараад, бултаниие адаглан хараадхиба. Малшад гансата дуугаа хуряагаад, Нарһатын дунда һургуулиин багша А. К. Лавлинскаягай хөөрөөе һонирхон шагнабад. Наймадугаар түсэбтэ табан жэлэй дүнгүүд тухай зохидхоноор хөөрэхэдэнь, сугларагшад ямар нэгэ асуудал һураха янзатай гүбэргүбэр гэлдээдхибэ. Тиихэдэнь совхозойнгоо ажахын хүгжэлтэ, амжалта туйлалта тухайда, мүн Наридхын һаалиин гүүртын ажал хэрэг, хараа түсэбүүд тухайда согсолон Анастасия Кузьминичнагай хөөрэхэдэнь, малшад аргагүй баясаа бэлэй.

Һүүлээрнь дуу хүгжэм зэдэлжэ, ёһотой гоё концерт эхилбэ. Программань үнэхөөрөөшье һонирхолтой. 10-дахи «А» классай һурагшад хатар наада, дуу хүгжэм, шог ёгто үгүүлэл гэхэ мэтые шэлэжэ, программаяа зохёоходоо ходо шалгардаг. Энэ хэрэгтэнь классай хүтэлбэрилэгшэ А. К. Лавлинская саг үргэлжэ туһалжа, зүбшэл заабари үгэжэ байдаг. Тиигэншьегүй яахаб.

Жэшээнь, украин гү, али татар арадай хатар үхибүүд гүйсэдхэхэ хэдышье дуратай һаа, хатарай маяг шэнжые, гол түлэб удхые даб дээрэ ойлгодоггүй. Тиимэһээ абаһаар лэ багшадаа хандаха. Теэд багша яаха болоноб? Хатарай һургуули дүүргэһэн мэргэжэлтэдэ хандаха болоно бшуу. Энэ талаар Нарһатын хүүгэдэй библиотекын хүдэлмэрилэгшэ Е. В. Гергенова туһатай юумэ хэдэг.

Ажалай һүүлээр гү, али амаралтынгаа үдэр һургуулида ерэжэ, хатарта дуратай хүбүүд, басагадые олоор суглуулаад, хатар наадан гоё һайхантай танилсуулдаг, гол түлэб удхыень тайлбарилан ойлгуулдаг. Зүгөөр хатарай июуса тиимэшье ульгамханаар дабагдадаггүй аабза. Хэды тиигэбэшье, Екатерина Васильевна нилээд тэсэмгэйгээр оролдожо, һанаһанаа хүсэлдүүлжэ шададаг гээшэ. Тиигэжэ һургуулиин үхибүүдэй олонхинь буряад, украин, татар, ород, молдаван болон бусад арадуудай хатарнуудые гүйсэдхэжэ һураһан байха.

10-дахи «А» классай һурагшад Люда Андриевская Таня Цыденова хоёрой татар хатар гүйсэдхэхэдэ, Наридхын малшад нилээд һайхашааһан, баясаһаншье байха. Һүүлээрнь Света Данилова залуу композитор С. Манжигеевэй «Шамхандаа» гэжэ дуу хангюурдажа, магтаал һайшаалда хүртэбэ. Тэрэшэлэн ород арадай дуунуудые уянгатуулан дуулахадаа энэ басаган аргагүй бэрхэ байба.

Нүхэр ёһоной хөөрэлдөөн, дуу хүгжэм, хатар наадан! Малшадшье, һурагшадшье сэдьхэлээ ханганги тараа бэлэй. Зүгөөр Нарһатын дунда һургуулиин уран һайханай бүлгэмэй хэһэн, хэхэшье юумэн яһала ехэ.

Класс бүхэн өөрын программатай концерт бэлдэдэг заншалтай. Жэшээнь, 8-дахи «А», «Г» классууд хамтаржа, нилээд һонирхолтой концерт бэлдэһэн байна. Тэдэнэр Нарһатын совхозой 2-дохи отделенидэ ошожо, Донго нютагайхидые согтой хүхюун дуу хүгжэмөөрөө, уян нугархай хатар наадаараа баясуулаа. Багшанар М. В. Беляева, М. Ф. Семенова, Ц. Б. Дондоков гэгшэдэй эдэбхи үүсхэл, эрмэлзэл оролдолго һайшаалтай. Бүлэг һурагшадай гүйсэдхэһэн «Ортон хатар» малшадые баясуулба. Бүлэг бүхэндэ өөрын дууша гургалдай байдаг аабза. Тиихэдэ концертын гол номернууд Долгорма Балмаевада ходо даалгагдана. Наймадахи «Г» классай һурагша энэ харюусалгата даабариһаа арсадаггүй, шадал зэргээрээ бэелүүлхые оролдодог. Ушар юуб гэхэдэ, буряад композиторнуудай найруулһан дуунуудые уянгатуулан дуулахадаа, Долгорма шадамар юм. Тэрэнэй хангюурдаһан «Пионернүүдэй марш», «Мэндэ амар», «Хабарай дуун» гэхэ мэтын буряад дуунуудые мэдэхэгүй малшан, хонишон Нарһатын совхоздо үсөөхэн лэ байха. Залуу һаалишадай олонхин Долгормада тон адлирхуугаар уянгатуулхые эрмэлзэдэгынь ойлгосотой һааб даа.

Гадна 6-дахи «А» ба «Б», 8-дахи «Б», 7-дохи «Д» классууд тус ажахын Улаан-Яруна, Каменка гэдэг газарнуудта ошожо, концерт наада харуулһан байха юм. Гэхэтэй хамта үхибүүд ханын газетэ гаргалсадаг, улаан булангуудыень шэмэглэн гоёолсодог заншалтай.

Шухалань гэхэдэ, тус һургуулиин уран һайханай бүлгэмэйхид совхозой малшадые үбэлэй үедэ хүсэд һайнаар хангахые оролдоно. Тиимэһээ үнгэрһэн наймадугаар түсэбтэ табан жэлэй дүн согсолоод, саашанхи хараа түсэб тухайдань хөөрэнэ гээшэ.

Сэхыень хэлэхэдэ, класс бүхэн өөрын уран һайханай бүлгэмтэй юм. Нёдондо жэл һургуулиинхид 700 гаран концерт табижа, совхозой ажалшадые баясуулһан алдартай. Ленин багшын түрэһөөр 100 наһанайнь алдарта ойдо бэлдэхэ үедэ һургуулиинхид аймагай харалган дээрэ шалгаржа, вымпел болон дипломуудые абаа.

Һургуулиин хамтын хоорой дуулахада үнэхөөрөөшье һүрөөтэй даа. Дуу хүгжэмэй багша Ф. Ф. Виноградов энээниие хүтэлбэрилжэ, репертуарыень бүришье баян болгожо байдаг. Гэхэтэй хамта 5—7 ба 8—10 классууд тус тустаа өөрын хоортой юм. Энэ хэрэгтэнь түрэлхид ехэ туһа хүргэнэ. Жэшээнь, М. И. Белобородов (Нарһатын сельскэ Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ), А. К. Шепилов (Нарһатын хүүгэдэй хүгжэмэй һургуулиин багша), Л. Е. Смольникова, Е. В. Гергенова болон олон бусад түрэлхид һайн дураараа хамһалсажа, үхибүүдэй урма зоригые бадаруулжа байдаг.

— Концерт табинат, лекци уншанат, ханын газетэ гаргалсанат. Энэтнай яһала һайн юм бэзэ. Харин энээнһээ гадна, үшөө юу хэнэт? Тантай хамта эмшэлэгшэ, парикмахер, библиотекарь гэхэ мэтэнэр ябалсана гү?—гэжэ һургуулиин уран һайханай бүлгэмые хүтэлбэрилдэг багша А. Е. Яковлевада хандахадам, иигэжэ харюусаа бэлэй:

— Эмшэлэгшэ, парикмахер гэнэ гүт? Заримдаа ябалсадаг. Теэд ехэнхидээ аймагай соёлой байшангай агитбригадада тэдэнэр оролсодог ааб даа. Тиигэбэ яабашье бидэнэр нёдондонойхиһоо бүришье һайнаар малшадые хангахые оролдохобди.

Дуу хүгжэм, хатар наадан. Жэлэй туршада 700 гаран концерт. Баясамаар, омогорхомооршье юм бэзэ. Гэбэшье һургуулиин уран һайханай бүлгэмэйхид (багшанар, һурагшад) һуралсалдаашье, малшадые соёлой талаар хангахадаашье амжалта заабол туйлаха хүсэлтэй. Энээндэнь этигэнгүй яажа болохоб.

М. ОСОДОЕВ,
манай тусхай корр.

Ярууна аймаг.

ХОЙТО ХИЗААРАЙ ҮГҮҮЛЭЛНҮҮД

ШҮДХЭР ХЭН БЭ?

Үбдэһэндөө шүдөө зуун, Игнат Агдыреев нохойгоо һуурин тосхон тээшэ үлдэнэ.

— Хари гэртээ!.. Дуулана гүш?.. Хари гэртээ!..

Зүгөөр нохойнь тэрэнэй зандархые ойлгоногүй. Гангинан, һүүлээ хабшажархёод, Игнадые урагшаа ябахыень дуудана. Теэд шадалаа һалаһан эзэниинь газарта хэбтэһэн модоной холтоһо абаад шэдэбэ. Нохойнь гэм зэмэ хэһэн юумэдэл, хажуу тээшээ халба һүрөөд, аюул түбэгэй ушархаа байһые мэдэрһэндэл боложо, зүргэ харгыгаар шогшоо һэн.

Ангуушан зүрхэ сэдьхэлээ хүдэлэн, нишэ тиишээ хаймадан харана. Хүйтэн зэнхэгэр, бүтүү бүглүү тайга гаталашагүй хана шэнгеэр үзэгдэнэ. Игнат урагшаа дабшаха гээшье һаа, 10-20 алхаад лэ амарха баатай болоно...

Тэрэ модоной оройгоор сайбар боро булганай дүүлихыень обёоржорхибо. Гарнуудынь ээлүүдгүй мүрэ тээшээ дугташаа, гэбэшье мундаргануудай орьёлдо сана болон таба һүрэдэгөө эбдэжэрхиһэнээ һанаандаа оруулба.

Энээндэл адяяар тэрэ уршаг татагша булган гэнтэ урдань харагдаа һэн. Игнадые наадалһан юумэдэл, һөөг бургааһан дээгүүр харайһан байгаа. Балай шагааншьегүйгөөр Игнат буудажархиба. Булган урбалдаад, хабшал руу һолжоршобо. Нохойнь тэрэнэй хойноһоо харайба. Игнат санаараа эрид эгсэ хада руу шуумайба. Теэд гэнтэ хадын ташалан эгсээр таһалдашаба. Санынгаа хухарһыень, бага амата буугайнгаа эбдэрһыень Игнат һанадаг.

Мэдээ ороходонь, бүхы бэень үбдэжэ байгаа һэн. Орын арһаар оёһон гуталынь шулуунда дайрагдажа, һанги набта һүрэшэнхэй, шуһан болошонхой байба. Игнат аалиханаар дээшээ гаража, хүсэ шадалаа барагдаһан тула аргааханаар урагшаа дабшаба. Гансаараа Холодная тосхон хүрэжэ шадахагүй байһанаа час үнгэртэр алхяад байхадаа ойлгоо бэлэй. Дүрбэн хүлтэ хани нүхэртөө найдахаһаа бэшэ арга тэрээндэ үлөөгүй һэн.

Зун Игнадай каюраар хүдэлжэ байхадань, Эрхүүһээ ерэһэн геолог басаган тэрэниие Игнадта бэлэглэһэн байгаа. Нижне-Ангарскда дүтэхэнэ орошоһон һуурин тосхонуудай нэгэндэ энээхэн эрэ гүлгэ оложо абаһан байгаа бшуу. Үлэн хооһоншье һаа, тэрэ зуудаг, хотошо нохой болохоор байһан юм. Хүдэлмэришэнэй нэгэнэй гараараа зангахадань, тэрэ һоёогоо харуулан, ууртайгаар хэрхирээ һэн ха.

— Ах, хара шүдхэрхэн...—гэхэһээ ондоо үгэ геолог олонгүй, жэхыһэн маяг үзүүлэн, хажуу тээшээ болобо.

Иигэжэ энэ гүлгэн нохой Шүдхэр гэжэ нэрэ абаһан юм.

Теэд мүнөө Шүдхэр тухай бодомжолхо сүлөө маанадта үгы. Гэгээтэй байхада, һуурин тосхон хүрэжэ шадаха гүб, али үгы гү гэжэ тэрэ бодомжолно. Хухарһан хүлөө татахань хэлэшэгүй хүндэ, үбшэнтэй. Ямаршьеб юумэнһээ торожо унахадаа, тэрэ холо ошожо шадахаяа болиһоноо ойлгоо һэн.

Хүр саһан соо хүдэлэнгүй хэбтэхэдэнь, зохид шэнги, зөөлэн, дулаан.

Хэдэхэн минутын үнгэрхэдэ, Игнат дулаасажа нойрсбошобо. Тэрэ бүхэ нойртоо диилдэһэн тула Шүдхэрэй баяртайгаар хусахые, туһалхаяа ерэһэн Сергей Черных, Никита Урончин гэгшэдэй буудахыень дуулаагүй.

— Һайн нохойтой байнаш,—гэжэ, энэ ушар тухай дуулахадаа, Арпеульев үбгэжөөл Игнадта хэлээ һэн.—Имагтал нэрэнь тааруу зохидгүй.

— Нээрээшье, Игнат, таагүйшэг лэ байна,—гэжэ Никита Урончин баталба.

— Юуниинь таагүй байгаа юм?—гэн, Игнат эшэһэн маягтайгаар хэлэбэ.—Тэрэниие Шүдхэртэй сасуулһанай үлүү.

Нохойнь нэрэеэ дурдуулхадаа, шэхэнүүдээ һүрмылгэн, Игнат тээшэ ехэл уриханаар харана. Буртаг тайгын гүн дунда болоһон энэ ушарһаа хойшо Игнат нохойдоо бүри энхэргэн дуратай боложо, тэрэниие урдынь нэрээр бэшэ, харин эрхим ханимни гэжэ нэрлэдэг болоо һэн.

«ШАМДА ХОТО ГОРОД БЭЛЭГЛЭХЭБ»

Огиенда голой эхиндэ гурбан байшангһаа бүридэһэн һуурин бии. Энэ нютаг Чаятай тон адли: сахариг үндэр хаданууд, үльгэрэйхидэл үргэн нэлэнхы дайда, үбэлэй сагай модо һөөгүүд. Эдэ байшан гэрнүүд хабар, зунай сагта хүнүүдэй байрлахаар хараалагданхай. Сарай, амбаар, баани, моридые хааха хорёоһоо бэшэ барилганууд дүтэ шадарнь үгы. Нижне-Ангарск—экспедициин түб бууса хүрэтэр вертолёт час тухай саг соо эндэһээ ниидэдэг юм.

Декабрь һарын ута һүнинүүдтэ дэнгэй гэрэлдэ һуухадаа, тэдэнэр Одессэ, Севастополь болон Хара далайн үзэсхэлэн һайхан газарнууд тухай домоглон хөөрэлдэдэг юм. Хүйтэн шэрүүн, саһа орожо байһан үдэшын сагуудта тэдэнэр танил басагад тухайгаа хөөрэлдэдэг.

Үгышье һаа, Коля Ткачев бага наһанһаа хойшо абажа ябаһан һангирхай картаяа гаргадаг. Тиин тэдэнэр һонирхолто аяншалгануудые хэжэ эхилхэ.

— Хүбүүд, олохон газар нютагуудай эхэнэр нэрэтэй байһыень адаглаа һэн гүт?—гэжэ Гуржапов асууба.—Энэ юунһээ болоно гээшэб?

Тэрэ долёобор хургаараа карта дээгүүр заан, арай шамай дуулдахаар аман соогоо гүбэр-шэбэр гэнэ:

— Ольгын тохой... Анюткын булан... Татьянын гүбээ... Эх, нүхэдүүд,—гэн, Гуржапов Антарктидын сагаан толбо руу сэдьхэлээ хүдэлэнгеэр хараад хэлэбэ.—Хатан Моодой газар...

Хүбүүд Борис Гуржаповай согтой хүхюун байһыень ойлгонод. Тэрэ ямаршье сагта урмаа хухардаггүй хүн юм.

Нүгөө үглөөгүүрынь тэдэнэр дахинаа ажалдаа гараба. Ямар ажалтай юм? Хүрзэ, салираар газар малтадаг. Хүйтэн сэбдэг газарые малтаха гээшэ хүндэ хэрэг. Гарнуудайнгаа шархирхада, тэдэнэр горнягуудай ажал хүдэлмэриин бэрхэшээлтэй түбэгтэй байһые ойлгоһон байна. Зүгөөр хүбүүд бэрхэшээлнүүдһээ тунхаряагүй: тэдэнэр олон арбаад метр гүнзэгы нүхэ малтаад, тэрээн руугаа аммонит хэһэн бэеэрээ, тэрээндээ шнур холбоод, аюулгүй газарта ошожо, тэһэрэлгые хүлеэдэг юм. Аммонидай тэһэрхэнь сарьдаг уулануудай хоорондуур һүрөөтэйгөөр соностодог. Теэд энэ сууряан хадаа вертолёдуудай, хүндэ ажал шэрэдэг мантан томо машинануудай хүнхинөөе дүтэлүүлһэн һүлдэ тэмдэг болоно. Энэ хадаа тиимэ уулануудые мэдэлдээ оруулжа байһан хүнүүдэй эршэтэ ажалай сууряан мүн.

Эгээл энэ үедэ хүбүүд, аяар холо ажаллаһан хани басагадтаа үшөө бодхоогдоогүй хото городуудые бэлэглэнэ бшуу. Эгээл энэ үедэ инаг дурата басагадайнь нэрээр нэрлэгдэһэн хото городууд ургаж болонол...

В. ХАРАХИНОВ.

НАРАЙЛАЛГЫН БАЙШАНД

РЕПОРТАЖ

НАРАЙЛАЛГЫН республиканска байшангай үүдэ татажа ороходомнай, нарайлһан эхэнүүдтэй уулзахаяа ерэһэн хүнүүд олон байба. Сагаан халаад үмдэһэн залуухан басаганай тогтонгүй үнгэрхэеэ һанахадань, зогсоожо, ерэһэн хэрэгээ хэлээд, главна врачые асуубабди.

— Нарайлалгын таһаг ошоо. Энэ бэеэрээ ерэхэ, хүлеэжэ байгаарайгты,—гэжэ тэрэ урин дулааханаар харюусаба.

Ханын хажуугаар жэрытэр табигдаһан стулнууд дээрэ ошожо һуубабди. Ородой эгууехэ уран зохёолшодой портрет, плакадууд, бэеын элүүр энхые сахиха тухай бюллетень ханаарнь хадаатай. Эндэ һууһан хүнүүдтэй хөөрэлдэнэбди.

— Альбина Андреевна бэрхэл хирург гээшэ ха. Һамгамни аймагайнгаа больницада нилээд удаан хэбтээд, эдэгэжэ ядаһан юм. Эндэ мүнөө операци хүүлээд, хүл дээрээ бодоол даа. Һамганаймни амин абаргдажа, үхибүүднай үншэрхэеэ болибо,—гэжэ гушаад наһанай, хирбэгэр һахалтай хүн үнэн зүрхэнһөө хөөрэнэ.

— Бишье угаа хүндөөр үбшэлжэ, больницада ороо һэм. «Хурын уһаар угааһан, хурса хутагаар отолһон» мэтээр үбшэмни үгы болошоо. Ехын газар гээшэ ондоол байна даа. Мүнөө бэемни һайн, врачнарта баяр хүргэхөөр лэ байна даа,—гэжэ хажуудамнай һууһан эхэнэр бахархан хөөрэбэ.

Иимэрхүү хөөрэлдөө шагнажа һуухадаа, манай орондо элүүрые хамгаалха хүдэлмэриин һайнаар табигдаһанаар, совет медицинын хүгжэлтөөр омогорхохогүй эргагүй.

ГЛАВНА врачай кабинет соо һуунабди. Таби гарамгай наһанай, түбхин даруу зантай эхэнэр коллективэйнгээ ажал хүдэлмэри тухай һонирхолтойгоор хөөрэнэ.

—Һүүлэй үедэ шэнэ түхеэрэлгэнүүдээр яһала хангагдаабди. Байра байдалнай урдынхитай жэшээлэшэгүй болоо. Мүнөө үедэ 161 хүн, тэрэ тоодо 23 врач, тусхай дунда һургуулитай 82 акушерка, сестранууд больницадамнай хүдэлнэ. Юрэдөө, отделени, таһагуудаарнай ябажа харагты—гээд, больницын главна врач Наталья Игнатьевна Кузнецова хүл дээрээ бодобо.

Нарайлалгын республиканска байшан ашаглалгада үгтэһөөр гурбан жэл болоо. Гэбэшье эндэхи коллектив үбшэнтэндэ энэрхы дулааханаар хандадагаараа республикынгаа алишье аймагта мэдээжэ болонхой. Юуб гэхэдэ, хүндөөр нарайлха эхэнэрнүүд аймаг бүхэнһөө иишэ ерэжэ эмшэлүүлдэг, бэеэ заһажа абадаг байна бшуу.

Наталья Игнатьевна 32 жэлэй туршада врачаар хүдэлнэ. Агын национальна округто, Кабанскын аймагта, ЛВРЗ-дэ олохон жэл соо ажаллаһан намтартай. Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар, олохон медальнуудаар, «Элүүрые хамгаалгын отличник» гэһэн значогоор шагнагданхай.

ГИНЕКОЛОГИЧЕСКА отделени. Хирург Альбина Андреевна Комарова эндэ хэбтэһэн эхэнэрнүүдые аргална, отделениие даагшаар хүдэлмэрилнэ. Харахада, урин зулгы зантай, хүндэ ехэ анхаралтайгаар хандадаг врач байгаа һэн.

—Манай отделени жаран үбшэнтэнэй хэбтэхэ һууритай юм. Үдэртөө 5—6 хүн холын аймаг, нютагуудһаа хүрэжэ ерэдэг. Һууригүй гэһэн шалтаг баряад, һөөргэнь буцаахын аргагүй,—гээд Альбина Андреевна хөөрэнэ.

— Би холын нютагһаа түрүүшынхеэ эндэ ерээб. Ехэл үбшэн ерээ һэм. Мүнөө хүл дээрээ бодооб. Бэемни һэргэг, һайн. Альбина Андреевнада, тэрээнтэй суг хүдэлдэг эмшэдтэ һайниие хүргэнэб,—гэжэ Хяагтын аймагһаа ерэһэн В. Г. Черноярова хөөрэнэ.

Эндэ хэбтэһэн Е. М. Ходоева (Улаан-Үдэ), Е. П. Будаева (Хори), О. А. Попова (Улаан-Үдэ) болон бусад олон эхэнэрнүүд отделениие даагшада үнэн зүрхэнэй һайниие хүргэнэд.

НАРАЙ үхибүүдэй таһаг. Эндэ уужам һаруул, айхабтар ариг сэбэр. Иимэ байрада түрэһэн үхибүүдтэ ямар үбшэн халдахаб даа! Хажуудань алтан гартай врачнар. Эжын энхэргэн сэдьхэлээр бөөмэйлэн байдаг акушерка, сестранууд. Зол жаргалаар билтарһан гоё һайхан сагта түрэһэн эдэ үхибүүдтэ атаархамаар лэ. Эдэ бүгэдые харахадаа элинсэг хулинсагайнгаа урда байдалые ээлүүдгүй һанаандаа оруулхаш. Ахамад уран зохёолшо Хоца Намсараев буряад айлай үхибүүдэй ямар хүшэр хүндэ байдалда түрэдэг байһыень нюдөөрөө хараһан, үзэһэн тула уран хүдөө иигэжэ найруулан бэшээ һэн:

..Харанхы муухай
Хара гэртэ түрөө һэм.
Хооһон жэгтэй
Хуушан дэлхэй гэшхээ...

Мүнөө тэрэ саг ошон ошоо. Орондомнай үхибүүд эгээл жаргалтай хүнүүд лэ. Гурбан нарай үхибүүдтэй ганса бэе эхэ тэдхэмжэ үгэхэһөө гадна, олон үхибүүдтэй айлда туһаламжа үгэнэ, «Эхэ-Герой» гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгоно.

Б-Н. НАМДЫКОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: 1. Нарайлалгын республиканска байшангай главна врач Н. И. Кузнецова (зүүн гарта) патологическа отделениие даагша Л. С. Харташкинатай хөөрэлдэжэ байна. 2. Нарай үхибүүдэй таһаг. 3. Врач-анитизиолог Вадим ... сестра Надежда Степкина ажалдаа.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

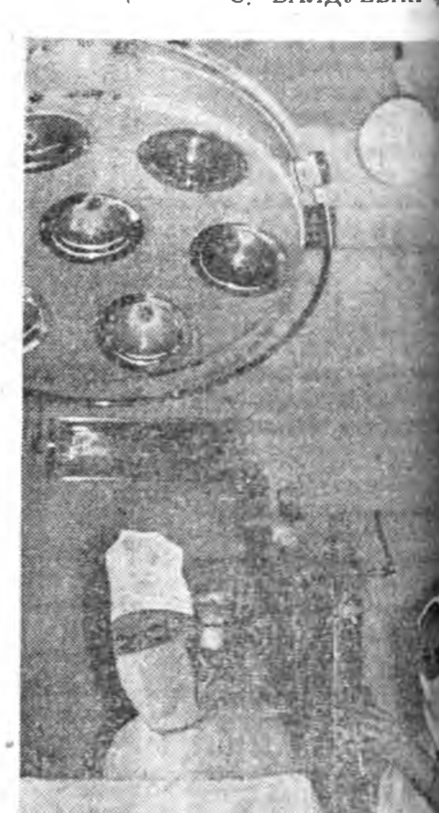

ХИЛЫН Саанаһаа — РАДИО ТЕЛЕФОН ТЕЛЕГРАФ

ГОЛ АНХАРАЛДА

Премьер-Министр Хафез Асад гэгшын толгойлһон Сириин Араб Республикын партийно-правительственна делегациин Советскэ Союз ерэһэниинь дэлхэйн олониитые ехээр һонирхуулна. КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежневэй СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. В. Подгорнын, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ А. Н. Косыгинай, Х. Асад түрүүтэй САР-ай партийно-правительственна делегациин хоорондо болоһон хөөрэлдөөнүүд олон ороной хэблэлэй гол анхаралда мүнөө үедэ байжа байна.

Дамаскын газетэнүүд, радио болон телевидени Сириин делегациин Советскэ Союзда ерэлгые үргэнөөр харуулна.

«Аль-Баас» газетэ түрүү бэшэг соогоо иигэжэ тэмдэглэнэ: Советскэ Союзда партийно-правительственна делегациин ошолгонь хоёр ороной хоорондохи хани барисаае, харилсаа холбооё бэхижүүлгэдэ ехэ туһа нэмэри болохо, империализмда эсэргүү тэмсэл ябуулагша Советскэ Союзай болон Сириин аша туһада алба хэхэ.

Советскэ Союз, социалис бусад оронууд арабуудые ходо дэмжэдэг, тэдэнэртэ туһаламжа үзүүлдэг, Израилиин эзэрхэг түримхэй дайнай хойшолонгые усадхахын түлөө тэмсэдэг. Сири Советскэ Союз хоёрой хоорондохи харилсаан һүүлэй жэлнүүдтэ илангаяа һайнаар хүгжэжэ байха юм. Араб социалис дэбжэлтын парги КПСС хоёрой хоорондо аша үрэтэй барисаан тогтобо, худалдаа наймаанай экономическа харилсаа холбоон үргэдэбэ. СССР-эй туһаламжаар баригдажа байгаа Евфрат мүрэндэхи үндэр плотина тэрэ харилсаа холбооной бодото үльгэр жэшээ мүн.

Араб оронуудые али болохоор дэмжэхэ гэжэ оролдожо байхадаа, Советскэ Союз болбол национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөнэй фронтые тэрээгээр бэхижүүлнэ, колониализмын, империализмын дарлалтые абажа хаяхадань арадуудта туһална.

Империализмда эсэргүү, колониализмын үзэгдэлые үгы болгохын түлөө, бэеэ даангяар хүгжэхэеэ һанагша арадуудай дотоодын хэрэгтэ хамааралсаха гэдэг империалистнуудай һэдэлгэдэ эсэргүү тэмсэлдэ Советскэ Союз Сири хоёрой хоорондохи хани барисаан туһалха юм гээд «Руде право» гэжэ Чехословакиин газетэ бэшэнэ.

Индиин ПТИ гэжэ мэдээсэлэй агентство Сириин делегациин хүндэлэлдэ уулзалгын болоходо, А. Н. Косыгинай хэлэһэн үгые «яаралтай» гэһэн гаршагтайгаар толилбо. Дүтын Зүүн зүгтэхи арсалдаа зүрилдөөе шиидхэхын тулада мүнөөнэй оршон байдалда Аюулгүйн Соведэй 1967 оной ноябриин 22-ой резолюци дүүргэхэ хэрэгтэй гэһэн СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын үгые тэрэ агентство тусгаарлан тэмдэглэнэ. Тиихэдээ Дүтын Зүүн зүгэй бүхы гүрэнүүдэй, тэрэ тоодо Палестинын араб зоной хуулита эрхые хараадаа абаха ёһотой гэжэ агентство тэмдэглэнэ.

Арабуудай үнэн зүйтэй хэрэгые Советскэ Союз эрид сэхээр хамгаална, тэдэнэртэ али болохо дэмжэлгэ үзүүлнэ гээд Венгриин газетэнүүд бэшэнэ. «Непсабадшаг» гэжэ газетэ Сириин делегациин Советскэ Союз ошоһые Дүтын Зүүн зүгтэхи арсалдаа зүрилдөө эбэй ёһоор шиидхэлгэдэ, араб арадуудай үнэн зүйтэй тэмсэл дэмжэлгэдэ туһа хүргэхэ гэжэ бэшэһэн байна.

Сириин делегациин Советскэ Союз ошолго тухай олон материал түрүүшынгээ нюурнуудта толилходоо, «Ад-Дустур», «Ад-Фифаа», «Аль-Урдун» гэжэ газетэнүүд совет-сириин хөөрэлдөөнүүд Дүтын Зүүн зүгтэхи байдалда һайн нүлөөгөө үзүүлхэ бэзэ гэжэ найдажа байһанаа элирхэйлэн мэдүүлнэ.

ЛАОСОЙ ПАТРИОТИЧЕСКА ФРОНТЫН ЦК-гай МЭДҮҮЛГЭ

ХАНОЙ. (ТАСС). Лаостохи США-гай эзэрхэг түримхэй дайнай улам һүжэрөөгдэһэн тушаа Лаосой патриотическа фронтын центральна комитет мэдүүлгэ хэбэ.

Лаосой газар дайдын американ авиациин ходо бомбодожо байхадань, Индохитадай алишье хубида агаарайнгаа сэрэгые Холбоото Штадууд хэрэглэхээр бэлэн, Лаостохи сайгон сэрэгүүдые дэмжэхын тулада авиацияа Холбоото Штадууд хэрэглэжэ магад гээд январиин 29-дэ болоһон пресс-конференци дээрэ США-гай гүрэнэй секретарь Роджерс мэдүүлһэн байгаа. Американ, Урда Вьетнамай олон сэрэгүүд Лаосой хилэ дээрэ суглуулагданхай гэжэ Доодо Лаосой сүлөөлэгдэһэн районуудта һүйдхэлэй-тагнуулай отрядууд хорото ябуулгаяа үйлдэжэ байдаг гэжэ тэрэ мэдүүлгэ соонь хэлэгдэнэ.

Уласхоорондын ёһо гуримые бүдүүлигээр эбдэгшэ, Зүүн Урда Азидахи байдал игсуун болгогшо США-гай болон тэдэнэй туһалагшадай хорото ябуулгануудые Лаосой патриотическа фронт эрид шангаар буруушаана гэжэ мэдүүлгэ дотор хэлэгдэнэ.

Вьетнамай Ажалай партиин ЦК-гай пленум

ХАНОЙ. (ТАСС). Вьетнамай Ажалай партиин 19-дэхи пленум тухай коммюнике Вьетнамай түбэй газетэнүүд толилбо.

США-гай империалистнууд дайн сэрэгээ улам һүжэрөөжэ байна гэжэ тэмдэглэхэ зуураа, эсэргүүсэлгын дайе үсэд шангаар үргэлжэлүүлхэ гэһэн зорилго партиин, арадай, армиин урда мүнөө үедэ табигдана гээд пленум тусгаар тэмдэглэһэн байна. Зоригоо улам шангадхаха, илаха, хүсэд илалта туйлатараа урагшаа дабшаха, оронойнгоо урда талые сүлөөлхэ, хойто талыень хамгаалха, ороноо амгалан тайбанаар нэгэдүүлхэ хэрэгтэй гээд пленум тэмдэглэбэ.

Вьетнамай Ажалай партиин ЦК-е тойрон улам нягтаар жагсахыень, президент Хо Ши Минэй захяа заабари дүүргэхын түлөө бүхы хүсөөрөө тэмсэхыень партиие, арад болон армиие пленум уряалба.

Патриодуудай сохилто

ХАНОЙ. (ТАСС). Урда Вьетнамһаа мэдээсэгдэһэнэй ёһоор, Сүлөөрэлгын арадай зэбсэгтэ хүсэнүүд февралиин 1-нэй һүни американ сэрэгэй хэдэ хэдэн баазануудые, тэрэ тоодо Дананг гэжэ агаарай сэрэгэй бааза, Фуиен провинцидахи Туихоагай аэродромые, Кханьхоа провинциин Камрань гэжэ газарһаа баруун хойшо байдаг вертоледуудай баазые, артиллериин 52-дохи полкын баазые шангаар буудаба.

Сүлөөрэлгын армиин сэрэгшэд Данангһаа баруун урда 30 модондо байдаг марионеточнэ сэрэгэй командна пунктые добтолжо. Чулай гэжэ газарһаа баруун тээ 7 модондо байдаг «Американ» гэжэ дивизиин сэрэгүүдые буудаба.

Африкын нэгэдэл гэжэ эмхиин шэнэ жаса

АДДИС-АБЕБЭ. (ТАСС). Колониализмда, үндэһэ яһанай илгаа гаргаха ябадалда эсэргүү тэмсэгшэ арадуудта туһалха жаса байгуулагдаба гэжэ Африкын нэгэдэл гэдэг эмхи соносхобо. Колониальна эзэрхэлгэһээ сүлөөрһэн нютагуудай арад зондо эдеэ хоолой зүйлөөр, хубсаһа хунараар, медикаментээр туһаламжа үзүүлхэ гэһэн правительствануудһаа, эмхинүүдһээ, хүн зонһоо тэрэ жаса мүнгэ зөөри тушаажа абаха юм.

Мүн колониализмда, дарлалтада эсэргүү тэмсэлдэ ондоошье туһаламжа тэрэ жасаһаа үзүүлэгдэхэ.

Бүтэхэгүй һэдэлгэ

КАИР. (ТАСС). Ливанай дайда дээрэхи һуурин хоёр газарые Израилиин булимтарагшадай добтолһые тайлбарилха зуураа «Аль-Ахрам» гэжэ Египедэй газетэ зэбүүрхэлтэйгээр иигэжэ бэшэбэ: «араб арадуудай эб эмхиие таһалха гэһэн бүтэхэгүй һэдэлгэ эзэрхэг түримхэй тэрэ ябуулгань болоно».

Ливан ба палестин арадуудай национальна нэгэдэлые тэрэ мэтын тухиралгаар эбдэжэ болохо юм гэжэ һанахадаа, дайсад алдуутайгаар бодоно гээшэ гэжэ тэрэ газетэ тэмдэглэнэ.

Ж. Помпидугай мэдүүлгэ

ПАРИЖ. (ТАСС). Индохитадай гүрэнүүдтэ бултандань дайнай тараһанда һанаагаа зобожо байһанаа Франциин президент Ж. Помпиду элирхэйлэн мэдүүлбэ. Франциин министрнүүдэй соведэй заседани дээрэ үгэ хэлэхэдээ, Ж. Помпиду тиигэжэ мэдүүлһэн байба.

Лаосой бэеэ даанги, нейтральна байдал сахиха гэжэ Франциин хүсэжэ байһые президент Помпиду баталан харуулба гээд премьер-министрэй дэргэдэхи гүрэнэй секретарь Лео Амон мэдүүлбэ.

Арадай фронт байгуулагдаха болобо

КАРАКАС. (ТАСС). «Шэнэ хүсэн» гэжэ нэрэтэй венесуэлэ арадай үргэн нэгэдэмэл фронтдо орохо гэһэн шиидхэбэри республиканско-демократическа союз гэжэ партиин ехэ дээдэ совет нэгэн дуугаар гаргаба. Арадай шэлэгдэмэл хүдэлөөн, энэ ороной түрүү, бусадшье эмхинүүд тэрэ фронтдо оролсоһон байна. Политическэ засаг түрэ дайшалан абаха, Венесуэлын арад зоной аша туһада социальна, политическэ болон экономическа үргэн ехэ хубилалта хэхэ зорилго тэрэ фронт урдаа табинхай.

„Аполлон-14“ гэдэг замбуулинай онгосо ниидэлгээ үргэлжэлүүлһээр

НЬЮ-ЙОРК. (ТАСС). «Аполлон-14» гэжэ замбуулинай онгосо «Газар — Һара» гэһэн замаар ниидэлгээ үргэлжэлүүлһээр.

Шэнэ харгы руу замбуулинай онгосые оруулхын, стартын болохо үедэ һаатаһан 40 минутые хүсэлдүүлхын тулада замбуулинай онгосын ниидэлгэдэ хубилалта хэгдэбэ.

ПРАВДА БУРЯТИИ МҮНӨӨДЭРЭЙ НОМЕРТО:

Нэгэдэхи хуудаһанда: «Трактор хэн жолоодохоб?» гэһэн интервью. Республикын колхоз болон совхозуудай малай үбэлжэлгэ тухай материалнууд. ТАСС-ай шухала мэдээсэлнүүд.

Хоёрдохи хуудаһанда: «Ажалшадай творчествын хүсэн» гэжэ И. Павловай статья. Республика дотор агаарай харгы замай хүгжэлтэ тухай нүхэр Волковой статья. Түрэл орон доторнай.

Гурбадахи хуудаһанда: «Социалис оронуудта» гэжэ гаршаг доро тобшо мэдээсэлнүүд. Хилын саанаһаа абтаһан ТАСС-ай мэдээсэлнүүд.

Дүрбэдэхи хуудаһанда: «Нютаг нютагай һонин.

СЭНХИР ЭКРАНУУДТА

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА. УЛААН-ҮДЭ ХАРУУЛНА. 12.00 «Золотой теленок» гэһэн уран һайханай фильм. 13.15—концерт. 14.00—17.50 минута хүрэтэр Москваһаа дамжуулга. 14.00—орон доторхи һонин 14.05—«Түрэл хүгжэм, аялга» гэһэн дамжуулга. 14.55—Һурагшадта зорюулагдаһан дамжуулга. 15.25—концерт. 16.40—уран һайханай фильм.

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА. 17.50 минутаһаа 20.20 минута хүрэтэр Москваһаа дамжуулга. **УЛААН-ҮДЭ ХАРУУЛНА:** 20.20—уласхоорондын шэнжэлэл. 20.40—телепанорама. 21.00—«Хүдөөгэй галнууд» гэһэн телевизионно журнал. 22.00—концерт.

ТАЛМАЙН ЭЭЗД ЭРХИМЛЭЭ

ЛЕНИНГРАД. (ТАСС). Конькигаар урилдагшадай дунда Европын түрүү һуури эзэлхын түлөө эхилһэн мүрысөөндэ Ленинградай түлөөлэгшэ Нина Статкевичтэ хүрэжэ урилдаха спортсменка энэ үдэр үгы байба. Нина 500 метрэй зайе 46,23 секунда соо гаталхадаа дүрбэдэхи һуури эзэлһэн юм. Харин 1500 метрэй зайе Нина 2 минута 25,5 секунда соо гаталжа, бултанһаа һайн саг харуулһан байха юм. Тиигэжэ дүн хамтадань 94,730 очкотой боложо, эрхимлэжэ ябана.

500 метрэй зайда үнгэргэгдэһэн урилдаанда олимпиин нааданай чемпионка, 24 наһатай Людмила Титова (Москва) түрүүлжэ, мүрысөөнэй бага алтан медальда хүртэбэ. Людмила Титова зайгаа 45,54 секунда соо дабаһан байна.

Людмила Титова ээлжээтэ — 1500 метрэйнгээ зайда дэлхэйн чемпионка Атье Кейлен-Деелстра (Голланди) гэгшэтэй урилдаха болоһон байгаа. Людмила ... зайгаа 2.29,8 секунда соо гаталжа, Дэлхэйн чемпионкодо 2,5 секундаяа алдаһан байна. Хоёр зайда үнгэргэгдэһэн нааданай дүн хаража үзэхэдэ Титова 95,473 очкотой, хоёрдохи һуури эзэлжэ ябана. 95,660 очкотой болоһон Кейлен-Деелстра (46,5... —2,27,3) дүрбэдэхи һуурида ... ранхай. Москвагай Вера Суровкина 95,510 очкотой (45,81—2.29.1) гурбадахи һуури эзэлнэ.

Ленинградта үнгэргэгдэжэ байгаа мүрысөөнэй үедэ сагай уларил хоёр градус хүрэтэрөө дулаарж спортсменүүдэй урилдаха сагые хойшолуулһан байна.

* * *

Эхэнэр конькишадай дунда Европын түрүү һуури эзэлхын түлөө хоёрдохёо үнгэргэгдэһэн мүрысөөндэ Совет ороной спортсменкэнүүд бүхы зайда онсо шалгаран түрүү һууринуудые эзэлжэ, бүхы алтан медальнуудыень абаһан байна. Мүрысөөнэй эгээн үндэр хүндэлэлэй табсан дээрэ Ленинградай Нина Статкевич гаража, эндэ сугларагшадай зүгһөө нэрьемэ альга ташалгаар угтагдаа. Тэрэ түрүүшын үдэр эрхимлэжэ, хоёрдохи үдэрынь амжалтаа улам һайжаруулжа шадаа. Физкультурын институдай студентка энэ мүрысөөндэ ёһотой чемпион мэтээр урилдаа ха юм. 500 метрэй зай — 46,23 секунда, 1.500 — 2 мин, 25,5 секунда (нэгэдэхи һуури), 1,000—1.37,0 (бага мүнгэн медаль), 3.000 метрэй зайе 5.23,2 секунда соо гаталһанай удаа дүн хамтадань 197,097 очко абажа түрүү һуури эзэлбэ ха юм.

Ехэ мүнгэн медальда Олимпиин нааданай чемпионка, Москвагай Людмила Титова хүртөө. Тэрэ дүн хамта 199,840 очко абаа гэхэ ... али 500 метрэй зайе 45,54 секунда, 1.000—1.36,1, 1.500—2.29,8, 3.000 метрэй зайе 5.37,... секунда соо гаталһан байха ... Мүрысөөнэй һүүлшын — 3.000 метрэй зайе 5.20,5 секунда соо гаталжа шадаһан Ленинградай текстильнэ институдай студентка Капитолина Серегина шалгаржа, хамта 200,007 очкотой болоходоо, гурбадахи һуури эзэлжэ, ехэ бронзо медальда хүртэһэн байна. Дэлхэйн чемпионка Атье Кейлен-Деелстра 200,460 очко абажа дүрбэдэхи һуури эзэлээ. Энээгээр Европын түрүү һуури эзэлхын түлөө үнгэргэгдэһэн мүрысөөн дүүрэбэ.

Дэлхэйн түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн Хельсинки хотодо үнгэргэгдэхэ болонхой. Мүрысөөн байгша оной февралиин 6-да эхилхэ юм.

(ТАСС).

Редактор
Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ.

Манай адрес, телефонууд

г. УЛАН-УДЭ, ул. Ленина, 35. Телефоны: редактора—54-54, приёмная—54-93, зам редактора—68-08, зам. редактора—62-62, ответ. секретаря—50-52, зам. ответ. секретаря—66-76, отделы: партийной жизни—60-91, сельского хозяйства—64-36, 63-36, пропаганды и агитации—56-23, промышленности и строительства—61-35, советского строительства и быта—69-58, культуры и школ—60-21, писем и рабселькоров—67-81, информации—34-05, общественная приёмная—56-62, машинное бюро—57-63, фотолаборатория—33-61.

Гор. Улан-Удэ, типография управления по печати при Совете Министров БурАССР ● Н-02324. Заказ № 873.